

**Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Львівський національний університет імені Івана Франка**

СОЦІОЛОГІЯ

**навчально-методичний посібник
для самостійної роботи студентів**

Львів 2013

Гудзеляк І. І., Котик Л. І., Ванда І. В. Соціологія: навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів напряму підготовки 6.040104 – Географія. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – 95 с.

Науковий редактор д.г.н., професор Шаблій О. І.

Рекомендовано до друку
Вченою радою географічного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка
Протокол № 12 від 12. 12. 2012 р.

© Гудзеляк І.І., Котик Л.І., Ванда І.В., 2013
© Львівський національний університет
імені Івана Франка, 2013

ЗМІСТ

1. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ РОЗДІЛ	4
1.1. Структура навчальної дисципліни	4
1.2. Програма навчальної дисципліни	5
1.3. Рекомендована література.....	13
1.4. Критерії оцінювання успішності студентів	14
2. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ РОЗДІЛ.....	15
2.1. Змістовий модуль 1.....	15
Тема 1. Історія становлення і розвитку соціології у світі та Україні... ..	15
Тема 2. Соціологія малих груп.	17
Тема 3. Соціологія молоді.....	19
Тема 4. Соціологія сім'ї. Гендерна соціологія.....	22
2.2. Змістовий модуль 2.	25
Тема 5. Економічна соціологія. Соціологія праці та управління.	25
Тема 6. Соціологія конфлікту..	28
Тема 7. Соціологія політики, культури та релігії.....	30
Тема 8. Соціологія довкілля.....	33
Тема 9. Методи збирання та аналізу соціологічної інформації.....	35
3. ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ..	38
3.1. Тематика індивідуального навчально-дослідного завдання.....	38
3.2. Методичні вказівки до виконання та оформлення індивідуального завдання	42
4. ТЕСТИ	43
5. ДОДАТКИ.....	75

1. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ РОЗДІЛ

1.1. Структура навчальної дисципліни

Лекції

№	Теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
Змістовий модуль 1. Теорія та історія соціології. Суспільство як соціальна система			
1.	Основи теорії соціології	2	
2.	Особистість і суспільне життя	2	
3.	Соціальні спільності	2	
4.	Суспільство як соціальна система	2	
Змістовий модуль 2. Соціальна структура суспільства. Галузі соціологічного знання			
5.	Соціальна структура суспільства	2	
6.	Соціальні зв'язки, зміни, процеси	2	
7.	Соціальні інститути та організації	2	
8.	Методи соціологічних досліджень	2	
9.	Основні галузі соціологічного знання	2	

Семінарські заняття

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Історія становлення і розвитку соціології у світі та Україні	2	
2.	Соціологія малих груп	2	
3.	Соціологія молоді	2	
4.	Соціологія сім'ї. Гендерна соціологія	2	
5.	Економічна соціологія. Соціологія праці та управління	2	
6.	Соціологія конфлікту	2	
7.	Соціологія політики, культури та релігії	2	
8.	Соціологія довкілля	2	
9.	Методи збирання та аналізу соціологічної інформації	2	

1.2. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Теорія та історія соціології. Суспільство як соціальна система.

Тема 1. Основи теорії соціології.

Соціологія як наука. Об'єкт соціологічного пізнання – соціальні зв'язки та соціальні відносини. Предметна сфера соціології.

Соціальні закони, їх класифікація: за масштабом реалізації (загальні і специфічні); за ступенем спільності (характеризують розвиток соціальної сфери в цілому, визначають розвиток окремих її елементів); за способом вияву (динамічні і статистичні); за формами зв'язку (закони, які відображають незмінне співіснування соціальних явищ; закони, які відображають тенденції розвитку; закони, які виявляють функціональну залежність між соціальними явищами; закони, які фіксують причинний зв'язок між соціальними явищами лише з функціонального погляду; закони, які визначають імовірність зв'язку між соціальними явищами).

Категорії соціології. Категорії, які пояснюють статику суспільства, його структуру (соціальна спільність, соціалізація, особистість, соціальна група, соціальна верства, соціальна стратифікація, соціальний контроль та ін.). Категорії, які характеризують динаміку суспільства (соціальний розвиток, соціальна трансформація, соціальна мобільність тощо). Загальнонаукові категорії (суспільство, соціальний розвиток), безпосередні соціологічні категорії (стратифікація, соціальний інститут), категорії дисциплін, що межують із соціологією (особистість, сім'я, соціологія політики та ін.).

Місце соціології в системі суспільних і гуманітарних наук. Зв'язки соціології з філософією, історією, політологією, економічною наукою, психологією, правовими і технічними науками, етикою. Математичні методи і теорії, які застосовують у соціологічних дослідженнях.

Структура соціології: теоретична соціологія, спеціальні соціологічні теорії, емпіричні соціологічні дослідження.

Функції соціології: теоретико-пізнавальна, практико-перетворювальна, світоглядно-ідеологічна, гуманістична та культурна, описова, інформаційна, прогностична, критична, функції соціального контролю та соціального управління [1, с. 9–

35; 2, с. 18–35; 9, с. 7–23].

Тема 2. Становлення і розвиток соціології як науки.

Протосоціологія. Виникнення і становлення соціальних знань про суспільство Демокріта, Платона, Арістотеля. Китайська і давньосхідна спадщина соціального знання.

Вивчення та аналіз суспільного життя в епоху Середньовіччя. Теорії А. Блаженного, Ф. Аквінського, Т. Мора, Т. Кампанелли та інших філософів. Соціологічні ідеї Н. Макіавеллі, Ж. Бодена, Г. Грація, Т. Дж. Гоббса, Дж. Локка, Ш. Монтеск'є, Ж. Ж. Руссо, Дж. Віко, М. Кондорсе, Й. Гердера, Г. Гегеля.

Становлення суспільствознавства у XVII ст.

Виникнення соціології як самостійної науки. Натуралізм Огюста Конта. Органістична школа Г. Спенсера. Соціальний дарвінізм. Расовоантропологічна школа. Географічна школа в соціології (Г.Т. Бокль, Л. Мечніков). Психологічний напрям у соціології. Соціологічна теорія марксизму. Німецька формальна філософія (Г. Зіммель, Ф. Тьонніс, Л. Фон Візе). Соціологічна спадщина Макса Вебера. Французька соціологічна школа. Соціологічні ідеї Е. Дюркгейма.

Поява та основні напрями емпіричних досліджень у XIX ст. [1, с. 36–78, 99–112; 2, с. 36–105].

Тема 3. Українська соціологічна думка.

Становлення соціологічних знань в Україні. Ідеї Петра Могили, Стефана Яворського, Феофана Прокоповича, Григорія Сковороди, Михайла Максимовича. Розвиток філософських та суспільно-політичних ідей з середини XIX ст. у творах М. Костомарова, П. Куліша, М. Драгоманова, Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки.

Михайло Грушевський – фундатор української соціології. Створення Українського соціологічного інституту у Відні 1919 р. Політична соціологія у працях М. Грушевського. Соціологічне вчення про право у науковій спадщині Богдана Кістяківського. Соціологічні погляди В'ячеслава Липинського про націю, владу, еліту. Основи української соціології у працях Микити Шаповала “Загальна соціологія”, “Соціологія українського відродження”.

Розвиток соціології у першій половині XX ст. у світі. Положення емпіричної соціології у працях американських вчених. Чиказька школа соціології (В. Томас, Р. Парк, Ф. Знанецький). Зародження і становлення індустріальної соціології. Теоретичні

розробки Дж. Міда, Ч. Кулі, Дж. Морено.

Формування теоретико-методологічних засад соціології в 40–60-х роках. Теорія соціальної дії Т. Парсонса. Функціоналістська теорія Р. Мертонса, його внесок у розвиток спеціальних соціологічних наук. Соціологічна спадщина П. Сорокіна.

Новітня соціологія. Наукові ідеї Е. Гідденса. Теорії конфлікту Л. Козера, Р. Дарендорфа, Дж. Рекса, Р. Мілла. Теорія символічного інтернаціоналізму Н. Смелсера. Теорія драматичного підходу І. Гофмана. Етнометодологія Г. Гарфінкеля, А. Сікурелла. Теорії модернізації в американській соціології.

Франкфуртська школа в соціології, розвиток неомарксизму. Соціологія постіндустріального розвитку. (Д. Белл, Р. Дарендорф, К. Болдінг, Г. Маркузе, О. Тоффлер, З. Бзежинський, Дж. Гелбрейт, І. Масуда). Теорія соціального обміну Дж. Гоманса та П. Блау. Соціологічні ідеї П. Бурд'є.

Становлення української соціології у радянський період. Українська соціологія на сучасному етапі. Напрями досліджень сучасної української соціології. Напрями досліджень Інституту соціології НАН України. Сучасна соціологічна освіта в Україні [1, с. 79–98; 2, с. 106–126].

Тема 4 . Особистість і суспільне життя.

Зміст понять “людина”, “індивід”, “індивідуальність” та “особистість”. Соціалізація як процес формування особистості. Життєві цикли соціалізації – дотрудовий, трудовий, післятрудовий. Циклічна теорія соціалізації про соціально-психологічні та вікові аспекти формування людини. Культурні, економічні та природні чинники формування суспільних відносин. Інтернальність та екстернальність процесу соціалізації.

Концепції соціалізації: теорія психоаналізу (З. Фройд), теорія соціалізації міжособистісного спілкування (Ч. Кулі, Дж. Мід), теорія інкультурації (В. Малиновський, Ф. Боас), адаптивно-розвиваюча концепція соціалізації (М. Лукашевич).

Потреби, інтереси, цінності як складові діяльності людини. Компоненти структури особистості – пам'ять, культура і діяльність. Соціальна якість людини. Соціальний статус та соціальна роль особистості. Соціальна активність особистості. Поняття референтної групи [1, с. 184–203; 2, с. 170–190].

Тема 5 . Соціальні спільності.

Поняття соціальна множина, соціальне коло, соціальне

середовище, соціальна спільність. Соціальна група та її характеристика. Формальні і неформальні групи. Малі і великі групи. Сім'я як спільність. Типи сімей. Цільові групи. Територіальні спільності: напрямки досліджень соціології міста і соціології села. Етнічні спільності. Ознаки етносів. Спільності, засновані на схожості поведінки: натовп, маса, публіка [2, с. 191–196; 9, с. 66–75].

Тема 6 . Суспільство як соціальна система.

Суспільство як соціальний феномен. Характерні риси суспільства. Структура суспільства – техносфера, біосфера, сфера влади, іносфера, психосфера.

Соціологічні концепції походження суспільства: інструментальна, сексуальна, кратична, тендерна, семантична.

Проблема типологізації суспільства. Типи суспільств, виділені за головним способом здобуття засобів до існування: суспільство мисливців і збирачів; садівничі суспільства; аграрне суспільство; індустріальне суспільство; постіндустріальне (інформаційне) суспільство. Типологізація суспільств, виділені на основі ціннісних критеріїв: традиційне суспільство; суспільство, кероване зсередини, суспільство, кероване ззовні. Типи суспільств, виділені на основі розвиненості управління і ступеня соціального розшарування: просте і складне суспільство. Типи суспільств, які розрізняють за політичними режимами – демократичне, авторитарне, тоталітарне.

Характерні риси інформаційного суспільства. Головні відмінності між доіндустріальним та інформаційним суспільством.

Модернізація як процес переходу від однієї якості суспільства до іншої. Особливості органічної та неорганічної модернізації. Специфічні риси модернізації українського суспільства. Проблема ліквідації посттоталітарного синдрому у суспільній свідомості та діяльності політико-адміністративної еліти [1, с. 113–138; 2, с. 127–169; 9, с. 114–125].

Змістовий модуль 2. Соціальна структура суспільства. Галузі соціологічного знання.

Тема 7. Соціальна структура суспільства.

Соціальний статус як первинний елемент соціальної структури суспільства. Поняття соціальної групи. Соціальний інтерес як основа формування соціальних груп. Малі та великі

соціальні групи.

Поняття соціальної мобільності населення. Маргіналізація.

Аспекти вивчення соціальної структури населення. Соціально-територіальна, соціально-професійна, соціально-етнічна, соціально-демографічна та соціально-класова підструктури населення.

Поняття соціальної стратифікації. Основні історичні типи стратифікації суспільства: рабство, касты, стани і класи. Теорії класів Карла Маркса і Макса Вебера.

Статус особи, як ознака (вияв) престижу певної соціальної групи. Об'єктивність класової приналежності та суб'єктивність статусів людей.

Партії як різновид соціальних груп.

Головні елементи класової структури населення розвинених країн світу: вищий, середній і нижчий клас, їхні ознаки та специфіка існування.

Теорія соціальної стратифікації: рівень доходів, обсяг влади, характер власності, освіта, престиж та інші критерії стратифікації суспільства.

Посткомуністичні зміни соціальної структури населення України [1, с. 129–140; 9, с. 86–113].

Тема 8. Соціальні зв'язки, зміни, процеси.

Поняття соціальної взаємодії. Види соціальної взаємодії, виділенні на підставі різних критеріїв: за кількістю суб'єктів, за терміном, за наявністю (відсутністю) організованості, за свідомістю взаємодії, за “матеріальністю” обміну. Основні рівні дослідження соціальної взаємодії.

Сутність соціального конфлікту. Функції соціальних конфліктів. Стадії соціального конфлікту. Проблема класифікації соціальних конфліктів. Різновиди конфліктів: соціально-економічний, національно-етнічний, політичний, конфлікти ресурсів, конфлікти цілей, конфлікти цінностей, конфлікти комунікацій. Виникнення соціальних конфліктів на етапі модернізації суспільства.

Сутність понять “соціальні зміни”, “соціальний розвиток”, “соціальний прогрес”. Види соціальних змін: 1) за механізмом виконання (еволюційні, революційні); 2) за спрямованістю (односпрямовані, циклічні); 3) за типом соціальних зв'язків (структурні, функціональні, процесуальні, мотиваційні); 4) за

сферами суспільного життя (соціокультурні, індустріально-технологічні, науково-технічні, соціально-політичні, соціально-економічні).

Інновація як комплексний процес створення, поширення та використання нововведення і пов'язані з цим нововведенням зміни в соціальному середовищі. Соціальні ефекти інновацій.

Соціальні рухи як джерела соціальних змін. Чинники, які впливають на рішення індивідів про участь у соціальних рухах – зміна соціального статусу, особиста невлаштованість, втрата сімейних зв'язків, мобільність, соціальна ізоляція, маргінальність. Стадії розвитку соціальних рухів. Мета соціальних рухів.

Релігійні, емігрантські, феміністичні, молодіжні, екологічні, політичні рухи. Типи соціальних рухів: утопічні, реформаторські, революційні, рухи опору, експресивні.

Соціальний процес як послідовна зміна станів у соціальних системах, соціальних інститутах та організаціях. Соціальні процеси, виділені за ступенем загальності: глобальні, загальні, особливі та окремі. Класифікація процесів на основі системи, де вони відбуваються: внутрішньоособистісні; процеси у стосунках між двома особами; процеси у стосунках між індивідом і групою; процеси, які змінюють відносини між двома спільнотами; процеси, які змінюють структуру й організацію суспільства у глобальному масштабі. Загальні риси процесів кооперації (співробітництва), суперництва, пристосування.

Реорганізація і дезорганізація – процеси, що змінюють соціальну організацію суспільства [1, с. 141–175; 10, с. 285–296].

Тема 9. Соціальні інститути та організації.

Поняття інституалізація, соціальний інститут. Умови інституалізації. Ключові соціальні потреби, що зумовлюють процеси інституалізації. Загальні риси соціальних інститутів. Групування соціальних інститутів за сферою дії: економічні, політичні, виховні та культурні, соціальні, релігійні. Формальні та неформальні соціальні інститути. Функції соціальних інститутів. Чинники розростання і ускладнення системи соціальних інститутів на сучасному етапі.

Поняття соціальної організації. Характерні риси соціальної організації. Організаційні форми, що існують у сучасному суспільстві. Формальні та неформальні організації. Феномен бюрократії.

Соціальний контроль. Елементи соціального контролю: цінності, соціальні норми, звички, санкції. Право, звичай, правила пристойності, мода, мораль як різновиди соціальних приписів. Технічні правила. Традиції, звичаї, обряди, ритуали як символи соціальних відносин. Роль санкцій у підтриманні правил поведінки людей. Формальні (юридичні, політичні, економічні та інші) та неформальні санкції.

Девіація. Девіантна і делінквентна поведінка [1, с. 176–183].

Тема 10 . Методи соціологічних досліджень.

Поняття соціологічного дослідження. Теоретико-методологічні, теоретико-прикладні та прикладні (практичні) соціологічні дослідження. Послідовні етапи соціологічного дослідження: підготовчий; збір первинної соціологічної інформації; упорядкування та обробка зібраної інформації; аналіз опрацьованої інформації, формулювання висновків, розробка рекомендацій.

Програма соціологічного дослідження, її основні елементи – методологічний і методичний розділи. Визначення об'єкта та предмета дослідження, мети, формулювання завдань, інтерпретація головних понять, формулювання гіпотези, розробка стратегічного плану дослідження. Обґрунтування соціологічної вибірки. Визначення методів дослідження. Проведення польових робіт. Підготовка матеріалів для опрацювання, процес опрацювання, оформлення звіту з відповідними рекомендаціями.

Методи збору соціологічної інформації. Опитування (анкетування та інтерв'ю). Структура анкети, особливості формулювання запитань. Специфіка індивідуального, групового, поштового і пресового опитування. Особливості інтерв'ю, структура ведення співбесіди. Експертне оцінювання. Спостереження. Соціометричний метод. Порядок проведення експерименту в соціології. Аналіз документів. Тести як випробовування, перевірка та експеримент. Методики вимірювання соціальних установок. Маркетинго-соціологічні методики [1, с. 464–542; 2, с. 394–432].

Тема 11. Основні галузі соціологічного знання.

Економічна соціологія як міждисциплінарна наука. Об'єкт і предмет економічної соціології. Етапи розвитку економічної соціології. Основні напрями розвитку сучасної економічної соціології.

Соціологія політики. Предметна сфера соціології політики.

Історія розвитку та сучасні аспекти розвитку соціології політики. Соціологія влади. Соціологія політичних рухів, організацій і партій. Соціологія політичної свідомості. Електоральні дослідження в соціології політики.

Соціологія праці та управління, її місце у системі соціологічних наук. Головні категорії соціології праці й управління: соціально-трудові відносини, трудова діяльність, мотивація трудової поведінки, характер праці, зміст праці, ринок праці, умови праці, зайнятість, безробіття, адаптація, соціально-психологічний клімат, трудова мобільність. Менеджмент як сукупність принципів, методів, засобів та форми управління трудовою діяльністю з метою підвищення її ефективності. Розвиток нового напрямку соціології – соціології підприємництва. Роль соціології праці та управління у вирішенні соціально-економічних проблем.

Соціологія екології. Об'єкт і предмет соціології екології. Розвиток соціально-екологічних поглядів в українській та зарубіжній науці. Екологічна свідомість, екологічна культура та суспільно-екологічні дії.

Етносоціологія, об'єкт і предмет дослідження. Історія розвитку наукових поглядів. Концепції розуміння етнічності як суспільного явища. Етнічні процеси та відносини. Національне питання. Націоналізм.

Соціологія конфлікту. Поняття конфлікту. Функції, причини, типологія конфліктів. Попередження та розв'язання конфліктів. Методологічні та методичні основи наукового дослідження конфліктів. Історія розвитку соціології конфлікту.

Соціологія сім'ї. Об'єкт і предмет вивчення. Функції сім'ї. Основні напрями соціологічного дослідження інституту сім'ї.

Гендерна соціологія. Поняття "гендер". Гендерні підходи у суспільствознавстві. Головні категорії гендерної соціології: фемінність, маскуліність, андрогінність, сексизм, патріархат, матріархат, біархат. Гендерні стереотипи. Гендерне насильство. Соціологічні концепції про гендерну нерівність. Фемінізм.

Соціологія молоді. Об'єкт, предмет і функції соціології молоді. Розвиток соціології молоді в українській науці.

Соціологія освіти. Функції освіти у суспільстві. Історія розвитку соціологічних досліджень освітньої системи. Сучасні напрями досліджень.

Соціологія релігії, її міждисциплінарний характер. Об'єкт і предмет соціології релігії. Становлення соціології релігії як наукової дисципліни. Релігія як соціальний інститут. Типи релігійної поведінки.

Соціологія громадської думки. Об'єкт і предмет вивчення. Громадська думка та її виміри. Сила впливу громадської думки у різних типах суспільств. Суб'єкти й об'єкти громадської думки. Чинники природи громадської думки. Стереотипи.

Соціологія засобів масової комунікації, предметна сфера. Концептуальні підходи до розкриття впливу засобів масової комунікації на суспільство. Відносини мас-медіа з іншими інститутами суспільства.

Інші галузі соціології: соціологія міста та села, соціологія виховання, соціологія вільного часу, соціологія способу життя, соціологія девіантної поведінки, соціологія науки та ін. [1, с. 216–465; 2, с. 277–392; 9, с. 335–475].

1. 3. Рекомендована література

Базова

1. Соціологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В. Г. Городяненка. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2003.
2. *Черниш Н.Й.* Соціологія: Підручник за рейтингово-модульною системою навчання. – 5-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2009.

Допоміжна

1. *Арон Р.* Етапи розвитку соціологічної думки: Пер. з франц. – К.: Юніверс, 2004.
2. *Гідденс Е.* Соціологія / Пер. з англ. – К.: Основи, 1999.
3. *Жоль К.К.* Соціологія: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005.
4. *Захарченко М.В., Погорілий О.І.* Історія соціології (від античності до початку ХХ ст.) – К.: Либідь, 1993.
5. *Козловець Є.А.* Соціологія: Словник термінів і понять. – К.: Кондор, 2006.
6. *Кондратик Л.Й.* Історія соціології України в іменах. – Луцьк, 1998.
7. *Павличенко П.П., Литвиненко Д.А.* Соціологія: Навч. посібник. – К.: Лібра, 2000.
8. *Рущенко І.П.* Загальна соціологія: Навч. посібник для вузів. – Харків, 2004.

9. *Сірий Є.В.* Соціологія: загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії: Навч. посібник. – К.: Атіка, 2007.
10. Соціологія і психологія: Навч. посіб. / За ред. Ю. Ф. Пачковського. – К.: Каравела, 2009.
11. Соціологія: Курс лекцій / За ред. Старовойта І.С. – Тернопіль: Астон, 1999.
12. Соціологія: Навч. посібник / За ред. С.О. Макєєва. – К.: Знання “Українська енциклопедія” ім. М.П. Бажана, 2005.
13. Соціологія: Підручник / За загальною ред. В.П. Андрющенка, М.І. Горлача. – Харків; Київ, 1998.
14. Соціологія: Підручник / За ред. В.М. Пічі. – Львів: “Магнолія Плюс”, “Новий світ–2000”, 2005.
15. *Танчин І. З.* Соціологія: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. - К.: Знання, 2007.
16. *Шаповал М.* Загальна соціологія. – К., 1996.
17. *Юрій М.Ф.* Соціологія: Підручник. – К.: Кондор, 2007.
18. *Якуба О.О.* Соціологія: Навч. посібник для студ. – Харків: Константа, 1996.

1.4. Критерії оцінювання успішності студентів

Вид навчальної діяльності	Максимальна кількість балів	Участь	Сума балів
Виступ на семінарському занятті	7	2	14
Доповнення до виступу на семінарському занятті	3	8	24
Конспект семінарського заняття	2	8	16
Письмове опитування	15	2	30
Індивідуальна науково-дослідна робота			16
Сума			100

2. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ РОЗДІЛ

2.1. Змістовий модуль 1

Тема 1. ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СОЦІОЛОГІЇ У СВІТІ ТА УКРАЇНІ

Мета: засвоєння студентами знань з історії зародження, становлення та розвитку соціології як науки у світі та Україні; ознайомлення з основними напрямками соціології; формування навичок критичного аналізу соціологічних теорій та вміння застосовувати теоретичні соціологічні знання на практиці.

В результаті вивчення даної теми студентам необхідно:

- знати*
- сутність понять: соціологія, суспільство, соціальне;
  - основні напрямки соціології: соціологічний натуралізм, соціологічний психологізм, структурний функціоналізм, символічний інтеракціонізм, інтегральна соціологія;
  - історію становлення та розвитку соціології в Україні;
  - головні сучасні центри розвитку соціології в Україні та світі;
- вміти*
- критично аналізувати сформульовані соціологічні ідеї;
  - оцінювати внесок українських вчених у соціологію;
  - виділяти головні центри соціологічних досліджень у світі й Україні, окреслювати проблематику їхніх наукових пошуків.

Головні терміни та поняття: соціологія, суспільство, соціальне, соціологічний натуралізм, соціологічний психологізм, структурний функціоналізм, символічний інтеракціонізм, інтегральна соціологія.

Завдання семінарського заняття

1. Виникнення соціології як науки.
  - 1.1. Зародження соціології: внесок О. Конта.
  - 1.2. Соціологічні ідеї Г. Спенсера.
2. Основні напрямки соціології.
  - 2.1. Соціологічний натуралізм. Географічна школа в соціології (Т. Бокль, Л. Мечніков, С. Соловйов, В. Ключевський).
  - 2.2. Соціологічний психологізм (Л. Уорд, Г. Лебон, У. Мак-Дугал).
  - 2.3. Структурний функціоналізм (Т. Парсонс, Р. Мертон).
  - 2.4. Символічний інтеракціонізм (Д. Мід, Е. Гоффман, Г. Блумер).
  - 2.5. Інтегральна соціологія П. Сорокіна.
3. Становлення української соціології.

- 3.1. Соціологічні ідеї М. Драгоманова, М. Грушевського, С. Подолинського.
- 3.2. Внесок у соціологію В. Липинського, М. Шаповалова.
4. Сучасні світові й українські центри розвитку соціології.

Література:

1. Сірий Є. В. Соціологія: [навч. посібник] / Є. В. Сірий. – К.: Атіка, 2004. – С. 255–261, 327–333.
2. Соціологія: [курс лекцій] / [за ред. І. С. Старовойта]. – Тернопіль : Астон, 1999. – С. 40–52.
3. Соціологія: [навч. посібник] / [за ред. С. О. Макеєва]. – К.: Знання, 2005. – С. 60–67.
4. Соціологія: [підручник] / [за ред. В. М. Пічі]. – Львів: Новий Світ-2000, 2005. – С. 24–60.
5. Черниш Н. Й. Соціологія : [курс лекцій] / Н. Й. Черниш. – Львів: ЛНУ, 1998. – С. 30–80, 88–106.
6. Черниш Н. Соціологія: [курс лекцій] / Н. Черниш. [Електронний ресурс]– Режим доступу: http://www.sociology-lnu.org.ua/resursy.files/Chernysh_Soc_04.pdf

Завдання для самостійної роботи

1. Прочитайте тему 4 «Соціологія другої половини ХХ ст. Майбутнє соціології» курсу лекцій Н. Черниш «Соціологія» [6]. На яких характерних рисах сучасної соціології наголошує автор? Що, на думку Н. Черниш, очікує соціологію в майбутньому?
2. Ознайомтеся із темою 5 «Основні етапи розвитку української соціології» курсу лекцій Н. Черниш «Соціологія» [6]. Які фактори гальмували розвиток української соціології у ХХ ст.? Яка тематика досліджень українських вчених в еміграції?
3. Перегляньте сайт Інституту соціології НАН України. Яка тематика наукових пошуків інституту? Які провідні вчені-соціологи сучасності у ньому працюють?

Запитання для самоперевірки

1. Розкрийте соціологічні ідеї О. Конта.
2. Поясніть, який внесок у соціологію здійснив Г. Спенсер.
3. Наведіть приклади вчених, що працювали у руслі географічної школи в соціології.
4. Поясніть відмінність між соціологічними поглядами

Т. Парсонса і Р. Мертона.

5. Розкрийте сутність символічного інтеракціонізму Д. Міда.

6. Перелічіть основний внесок у соціологію П. Сорокіна.

7. Наведіть приклади соціологічних досліджень в Україні на початку ХХ ст.

8. Розкрийте внесок у соціологію М. Грушевського.

9. Висвітліть головні соціологічні ідеї М. Драгоманова.

10. Означте характерні риси розвитку української соціології у радянський період.

11. Наведіть приклади центрів розвитку соціології в Україні на початку ХХІ ст.

Тема 2. СОЦІОЛОГІЯ МАЛИХ ГРУП

Мета: ознайомлення студентів з соціологією малих груп: історією розвитку науки, базовими напрацюваннями, провідними дослідженнями сьогодення; засвоєння студентами знань про: структуру малої групи, феномен лідерства та керівництва у малій групі, класифікацію малих груп; формування навичок оцінки ролі малих груп у сучасному світі; отримання практичного досвіду роботи у малій групі та порівняння його із досвідом індивідуальної праці.

В результаті вивчення даної теми студентові необхідно:

<i>знати</i>	• сутність понять: мала група, лідер, керівник, комфортність; • класифікацію малих груп; • сутність досліджень С. Аша; • розподіл ролей у групі; • закономірності функціонування та розвитку малих груп;
<i>вміти</i>	• аналізувати структуру малих груп; • оцінювати ступінь комфортності у малій групі; • наводити приклади впливу малих груп в Україні та світі на розвиток науки, культури, економіки, політики тощо.

Головні терміни та поняття: мала група, лідер, керівник, група приналежності, референтна група, первинна група, вторинна група, формальна група, неформальна група, лідер, керівник, комфортність, конформізм, групова динаміка, групові норми, соціальна інгібіція, соціальна фасилітація, групова лідер, роль у

групі.

Завдання семінарського заняття

1. Поняття малої групи у соціології.
2. Класифікація малих груп.
3. Закономірності функціонування та розвитку малих груп.
4. Структура малих груп.
5. Феномен лідерства та керівництва у малій групі. Міжособистісні відносини у групі.
6. Поняття конформізму у малій групі. Сутність досліджень С. Аша. Розподіл ролей у групі.
7. Роль малих груп у сучасному світі: творчі групи, бізнес-групи, креативні групи: переваги й недоліки впливу в умовах глобалізації.

Література:

1. Герасимчук А. А. Соціологія: [навч. посібник] / А. А. Герасимчук, Ю. І. Палеха, О. М. Шиян. – 4 -е вид., випр. й доп. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2004. – 246 с.
2. Сірий Є. В. Соціологія: [навч. посібник] / Є. В. Сірий. – К.: Атіка, 2004. – С. 66–72, 75–76.
3. Соціологія: [курс лекцій] / [за ред. І. С. Старовойта]. – Тернопіль: Астон, 1999.
4. Соціологія: [навч. посібник] / [за ред. С. О. Макєєва]. – К.: Знання, 2005. – С. 266–270.
5. Соціологія: [підручник] / [за ред. В. М. Пічі]. – Львів: Новий Світ-2000, 2005. – С. 95-105
6. Черниш Н. Й. Соціологія: [курс лекцій] / Н. Й. Черниш. – Львів: ЛНУ, 1998.
7. Черниш Н. Соціологія: [курс лекцій] / Н. Черниш. [Електронний ресурс]– Режим доступу: http://www.sociology-lnu.org.ua/resursy.files/Chernysh_Soc_04.pdf

Завдання для самостійної роботи

1. Ознайомтеся із підрозділом 3.1. «Зміст поняття група. Особливості малих груп: етапи розвитку малої групи» навчального посібника А. А. Герасимчук, Ю. І. Палеха, О. М. Шиян «Соціологія» [1]. Які головні фактори об'єднання осіб у малі групи виділяють автори?

2. Прочитайте підрозділ 3.2. «Поведінка людей у групах» навчального посібника А. А. Герасимчук, Ю. І. Пелеха, О. М. Шиян «Соціологія» [1]. На яких рисах поведінки натовпу наголошують автори?

3. Проведіть самоаналіз на предмет приналежності до малих груп. Визначте учасником яких груп на сьогодні Ви є? Чим зумовлена Ваша приналежність до даних груп, учасником яких груп Ви б хотіли бути / не бути? Яка Ваша роль у кожній із груп? Як Ви оцінюєте стан комфортності у кожній із груп і які причини його відмінності? Для виконання самоаналізу використайте тест «Ролі в групі» розроблений М. Белбіном (див. дод. А).

Запитання для самоперевірки

1. Розкрийте сутність поняття «мала група».
2. Перелічіть етапи становлення малої групи.
3. Здійсніть класифікацію малих груп на основі діяльності.
4. Схарактеризуйте причини входження людини в малі групи.
5. Опишіть структуру малої групи.
6. Поясніть відмінність між феноменом лідерства та керівництва у малій групі.
7. Поясніть причини явища комфортності / не комфортності у малій групі.
8. Розкрийте зв'язки між учасниками первинних і вторинних груп.
9. Охарактеризуйте роль сучасних малих груп (бізнес групи, креативні групи) у світовому господарстві, політиці, культурі на початку XXI ст.
10. Наведіть приклади позитивних та негативних рис навчання / праці у малій групі.

Тема 3. СОЦІОЛОГІЯ МОЛОДІ

Мета: засвоєння студентами базових знань із соціології молоді: об'єкт, предмет, функції, завдання, основні теорії і поняття науки; ознайомлення із соціальними проблемами молоді та проблемами життєвого самовизначення молодої людини; формування навичок критичного аналізу сучасної молодіжної політики в Україні та світі.

В результаті вивчення даної теми студентові необхідно:

- знати*
- сутність понять: покоління, молодь, соціологія молоді, молодіжна свідомість, соціальна незрілість, інфантилізм;
  - соціальні проблеми молоді та напрямки вивчення молодіжних проблем;
  - проблеми життєвого самовизначення молодої людини;
- вміти*
- аналізувати структуру молодіжної свідомості;
  - виокремлювати риси соціальної незрілості та інфантилізму в поведінці молодої особи;
  - критично аналізувати сучасну молодіжну політику в Україні;
  - укладати соціологічний портрет: сучасного молодого покоління України; молодого українського бізнесмена; молодого українського найманого працівника; учня старших класів; студента; молодого заробітчанина, молодих батьків.

Головні терміни та поняття: покоління, молодь, соціологія молоді, молодіжна культура, молодіжна політика, соціальні проблеми молоді, молодіжна свідомість, соціальна незрілість, інфантильність.

Завдання семінарського заняття

1. Поняття покоління. Підходи до трактування молоді в науці.
2. Соціологія молоді: об'єкт, предмет, завдання і функції науки.
3. Соціальні проблеми молоді. Напрямки вивчення молодіжних проблем.
4. Молодіжна свідомість. Соціальна незрілість. Інфантилізм.
5. Проблеми життєвого самовизначення молодої людини:
  - 5.1. Соціальне самовизначення.
  - 5.2. Політичне самовизначення.
  - 5.3. Професійне самовизначення.
  - 5.4. Економічне самовизначення.
6. Мета та основні завдання молодіжної політики в Україні.

Література:

1. Гідденс Ентоні. Соціологія: [пер. з англ.] / Ентоні Гідденс. – К.: Основи, 1999. – 726 с.
2. Декларація про загальні засади державної молодіжної політики в Україні– [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2859-12>

3. Молодь в умовах становлення Незалежності України (1991–2011 роки): [щоріч. доп. Президенту України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні]. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dipsm.org.ua/files/2012/04/dopovid-molod11-ebook.pdf>

4. Практикум із соціології [навч. посібник] / [за ред. В. М. Пічі]. – Львів: Магнолія плюс, 2006. – С. 180–203.

5. Редько О. Ф. Проблеми соціології молоді / О. Ф. Редько. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchdpu/2009_74_2/27.pdf

6. Соціологія: [підручник] / [за ред. В. Г. Городяненко]. – К.: Академія, 2008. – 544 с.

7. Соціологія: [підручник] / [за ред. В. М. Пічі]. – Львів: Новий світ-2000, 2005. – С. 191–205.

8. Черниш Н. Й. Соціологія: [підручник за рейтингово-модульною системою навчання; 5-те вид., перероб. і доп.] / Н. Й. Черниш. – К.: Знання, 2009. – С. 212–238.

9. Черниш Н. Й. Соціологія: [курс лекцій] / Н. Й. Черниш. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sociology-lnu.org.ua/resursy.files/Chernysh_Soc_04.pdf

Завдання для самостійної роботи

1. Прочитайте статтю О. Ф. Рудько «Проблеми соціології молоді» [5]. Які новітні проблеми життєдіяльності молодих людей виділяє автор? Чим зумовлено їх виникнення та які небезпеки вони несуть для суспільства?

2. Опрацюйте доповідь «Молодь в умовах становлення Незалежності України (1991–2011 роки)» [3]. Як сучасні демографічні проблеми України впливають на життєствердження молоді у майбутньому?

3. Виконайте соціологічний портрет молодого покоління України. Подумайте, які проблеми турбують молодь в Україні: а) у цілому; б) за різними географічними регіонами; в) за різним місцем проживання (сільська місцевість– місто – велике місто); г) за різним матеріальним становищем; ґ) за статевою відмінністю; д) за можливістю доступу до освіти.

Запитання для самоперевірки

1. Поясніть підходи до трактування поняття «молодь» у соціології.

2. Розкрийте процес соціалізації молоді як соціальну та соціологічну проблему.

3. Опишіть роль молоді у сфері праці і зайнятості.

4. Наведіть приклади девіантної поведінки молоді.

5. Розкрийте сутність явища молодіжного інфантилізму. Наведіть приклади та прокоментуйте їх.

6. Охарактеризуйте явище соціальної незрілості. Наведіть приклади та поясніть причини й наслідки такої поведінки.

7. Згрупуйте та коротко розкрийте основні проблеми професійної самоідентифікації української молоді.

8. Поясніть проблеми економічної самоідентифікації молоді України.

9. Поясніть роль молодіжної політики України у вирішенні проблем молоді.

10. Запропонуйте та обґрунтуйте власні шляхи вирішення молодіжних проблем на рівні конкретного регіону дослідження.

Тема 4. СОЦІОЛОГІЯ СІМ'Ї. ГЕНДЕРНА СОЦІОЛОГІЯ

Мета: засвоєння студентами базових знань із проблематики соціології сім'ї та гендерної соціології; ознайомлення студентів із функціями сім'ї у ХХІ ст, підходами до типології сім'ї, новими формами сім'ї та шлюбу, основними напрямками гендерних досліджень; формування навичок проблемного мислення.

В результаті вивчення даної теми студентам необхідно:

<i>знати</i>	• сутність понять: сім'я, шлюб, співжиття, розлучення, гендер; • систему категорій соціологічного дослідження сім'ї; • проблеми гендерної рівності;
<i>вміти</i>	• аналізувати умови життя сім'ї, структуру сім'ї; • досліджувати життєвий цикл сім'ї; • структурувати напрямки гендерних досліджень; • оцінювати результати реалізації сімейної та гендерної політики в Україні.

Головні терміни та поняття: сім'я, соціологія сім'ї, тип сім'ї, розширена (складна) сім'я, нуклеарна (проста) сім'я, співжиття, шлюб, моногамія, полігамія, груповий шлюб, розлучення, проміскуїтет, життєвий цикл сім'ї, функції сім'ї, неповні сім'ї, позашлюбні діти, «візитні союзи», консенсуальний шлюб, гендер,

гендерна соціологія, стать, фемінність, маскуліність, андрогінність, сексизм, біархат, патріархат.

Завдання семінарського заняття

1. Основні ознаки сім'ї. Підходи до розуміння сім'ї у соціогуманітарних науках.
2. Соціологія сім'ї як новітній напрям соціології:
  - 2.1. Об'єкт, предмет, завдання соціології сім'ї.
  - 2.2. Система категорій соціологічного дослідження сім'ї: умови життя сім'ї, структура сім'ї, вибір місця проживання, життєвий цикл сім'ї.
  - 2.3. Функції сім'ї у XXI ст.
  - 2.4. Тенденції розвитку сучасної сім'ї. Проблеми співжиття, шлюбу, розлучення.
  - 2.5. Критичні концепції сучасної сім'ї. Нові форми сім'ї та шлюбу.
3. Гендерна соціологія: становлення науки у XXI ст.:
  - 3.1. Сутність гендерної соціології та її категоріальний апарат.
  - 3.2. Основні напрямки гендерних досліджень.
  - 3.3. Проблеми гендерної рівності на сучасному етапі розвитку людства.
4. Сімейна та гендерна політика в Україні.

Література:

1. Вербець В. В. Соціологія / В. В. Вербець. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/14990528/sotsiologiya/tenderna_sotsiologiya
2. Гідденс Елтоні. Соціологія: [пер. з англ.] / Елтоні Гідденс. – К.: Основи, 1999. – 726 с.
3. Марценюк Т. О. Стан гендерної рівності в Україні: міжнародний аспект / Т. О. Марценюк. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/naukma/Soc/2007_70/09_mart_synyuk_to.pdf
4. Постанова Верховної Ради України «Про концепцію державної сімейної політики» від 17 вересня 1999 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1063-14>
5. Сімейна політика в Україні та ЄС. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.family-institute.org.ua/konferenciji/articles/>

sisejna-politika-v-ukrajini-ta-jes.html

6. Сірий Є. В. Соціологія: [навч. посібник] / Є. В. Сірий. – К.: Атіка, 2004. – С. 72–75.

7. Соціологія: [підручник] / [за ред. В. М. Пічі]. – Львів: Новий світ-2000, 2005. – С. 206–223.

8. Черниш Н. Й. Соціологія: [підручник за рейтингово-модульною системою навчання; 5-те вид., перероб. і доп.] / Н. Й. Черниш. – К.: Знання, 2009. – С. 191–211.

Завдання для самостійної роботи

1. Ознайомтеся із темою 8 «Основні підходи до вивчення сім'ї в соціологічній думці» підручника Н. Й. Черниш «Соціологія» [8]. Які основні методологічні підходи до вивчення сім'ї у соціології виділяє автор?

2. Прочитайте наукову статтю Т. О. Марценюк «Стан гендерної рівності в Україні: міжнародний аспект» [3]. Як розподіляються думки чоловіків і жінок, щодо оцінки ваги соціально-економічних умов у прийнятті рішення про народження дитини? Чим, на вашу думку, зумовлений такий розподіл?

3. Проведіть самоаналіз на предмет уявлень про майбутню власну сім'ю. Які функції Ви погоджуєтесь виконувати у власній сім'ї, чого від сім'ї очікуєте, які бажання прагнете реалізувати? Який тип сім'ї вас приваблює, а який для вас неприйнятний? Який досвід позитивний / негативний Ви винесли із сім'ї батьків, сім'ї бабусь / дідусів тощо (дод. Б, В, Г).

Запитання для самоперевірки

1. Охарактеризуйте, чому інститут сім'ї є базовим для усіх суспільств.

2. Розкрийте проблеми стійкості шлюбу.

3. Поясніть причини зміни традиційної моделі шлюбу.

4. Подайте основні характеристики традиційної і сучасної моделі сім'ї.

5. Назвіть дестабілізуючі фактори, які діють на сім'ю в сучасному суспільстві.

6. Перелічіть та розкрийте зміст нових форм сім'ї та шлюбу.

7. Поясніть під впливом яких факторів формуються гендерні стереотипи.

8. Опишіть відмінність соціальних ролей чоловіків і жінок.

9. Назвіть приклади прояву сексизму в Україні.

10. Розкрийте сутність засад державної гендерної політики України.

2.2. Змістовий модуль 2

Тема 5. ЕКОНОМІЧНА СОЦІОЛОГІЯ. СОЦІОЛОГІЯ ПРАЦІ ТА УПРАВЛІННЯ

Мета: ознайомлення студентів із економічною соціологією, соціологією праці та управління як галужевими дисциплінами середнього рівня; засвоєння основних теоретичних напрацювань щодо економічної системи, трудової діяльності, управління; вивчення особливостей феномену споживання; формування навиків соціологічного аналізу економічних процесів та явищ: споживання, праці, управління.

В результаті вивчення даної теми студентові необхідно:

<i>знати</i>	• об'єкт, предмет, завдання економічної соціології, соціології праці та управління та їхнє місце у соціології; • історію формування економіко-соціологічних ідей; • етапи осмислення наукових умов виробництва; • теорії мотивації трудової поведінки; • елементи соціального управління.
<i>вміти</i>	• критично розглядати економіко-соціологічні теорії; • аналізувати процеси й явища споживання, праці, управління; • оцінювати соціальні аспекти економічної політики в Україні.

Головні терміни та поняття: економічна діяльність, економічна поведінка, економічна культура, економічні відносини суспільства, праця, робота, тейлоризм, фордизм, поділ праці, відчуження, споживання, споживчий стандарт, економічні і соціальні детермінанти споживання, управління, менеджмент, соціальне управління.

Завдання семінарського заняття

1. Економічна соціологія як галузева соціологічна дисципліна

- (об'єкт, предмет, завдання, напрямки дослідження)
2. Етапи розвитку економічної соціології:
    - 2.1. Соціальний контекст теорій А. Сміта, Д. Рікардо, Т. Мальтуса.
    - 2.2. Розгляд суспільства у працях К. Маркса, М. Вебера, Е. Дюркгайма.
    - 2.3. Розвиток економічної соціології у першій половині XX ст.
    - 2.4. Теорії індустріального та пост-індустріального суспільства
  3. Соціологія споживання.
  4. Соціологія праці та управління як галузева соціологічна дисципліна (об'єкт, предмет, особливості становлення).
  5. Мотиваційні теорії трудової діяльності (Ф. Герцберг, Дж. Мак-Клелланд, Дж. Мак-Грегор, В. Підмарков).
  6. Менеджмент як складова соціології праці та управління.
  7. Теорія соціального управління як галузева соціологічна дисципліна.
  8. Основні функції та методи соціального управління.

Література:

1. Гідденс Е. Соціологія / Е. Гідденс; [пер. з англ.] – К.: Основи, 1999. – С. 364–395; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/15840720/sotsiologiya/sotsiologiya_-_odens_entoni
2. Матвеев С. О. Економічна соціологія: [підручник] / С. О. Матвеев, Л. І. Лясота. – Суми: Університетська книга, 2006. – 184 с.; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.tourlib.net/books_others/matveev.htm
3. Пилипенко В. Є. Спеціальні та галузеві соціології: [навчальний посібник] / В. Є. Пилипенко, О. І. Вишняк та ін. – К.: Каравела, 2003. – 304 с.; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/15840720/sotsiologiya/spetsialni_ta_galuzevi_sotsiologiyi_-_pilipenko_vye
4. Практикум із соціології: [навчальний посібник] / [за ред. В. М. Пічі]. – Львів: Магнолія плюс, 2006. – С. 281–319.
5. Сірий Є. В. Соціологія: Загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії: [навчальний посібник] / Є. В. Сірий. – К.: Атіка, 2004. – С. 342–367; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/17810409/sotsiologiya/sotsiologiya_-_siriy_yev

6. Соціологія: [підручник] / [за ред. В. М. Пічі]. – Львів: Новий світ-2000, 2005. – С. 126–148.

7. Танчин І. З. Соціологія: [навчальний посібник] / І. З. Танчин. – К. : Знання. – 2008. – 351 с.

8. Черниш Н. Й. Соціологія: [курс лекцій] / Н. Й. Черниш. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sociology-lnu.org.ua/resursy.files/Chernysh_Soc_04.pdf

Завдання для самостійної роботи

1. Прочитайте розділ 12 «Праця та економічне життя» книги Е. Гідденса «Соціологія» [1]. Як розвивався поділ праці у промисловості? Які особливості економічного життя жінок порівняно із чоловіками? Які основні мотиви праці (додаток Є)?

2. Опрацюйте тему 8 «Соціологія споживання» підручника С. Матвеева, Л. Лясоти «Економічна соціологія» [2]. Проаналізуйте соціальні конфлікти в сучасній Україні. Які передумови, на Ваш погляд, їх спричинили. Запропонуйте шляхи їх розв'язання.

3. Здійсніть самоаналіз на предмет споживчої поведінки. Які чинники є визначальними при здійсненні покупок: а) економічні детермінанти; б) соціальне середовище; в) соціальний статус; г) реклама; д) інноваційність; е) мода.

Запитання для самоперевірки

1. Розкрийте об'єкт та предмет економічної соціології.
2. Розкрийте внесок у економічну соціологію теорії К. Маркса.
3. Поясніть основні тези вчення М. Туган-Барановського.
4. Назвіть головні характеристики теорії постіндустріального суспільства.
5. Охарактеризуйте соціальну обумовленість споживання.
6. Перелічіть і поясніть суть мотиваційних теорій трудової діяльності.
7. Перелічіть і розкрийте зміст наукових методів праці.
8. Назвіть і розкрийте суть складових предмету соціології праці та управління.
9. Поясніть основні характеристики праці.
10. Охарактеризуйте зміни у загальних економічних орієнтаціях населення України.

Тема 6. СОЦІОЛОГІЯ КОНФЛІКТУ

Мета: ознайомити студентів із теоретичними напрацюваннями з соціології конфлікту; проаналізувати стилі поведінки в конфліктній ситуації, моделі вирішення конфлікту; отримати навички аналізу конкретної конфліктної ситуації на предмет причин виникнення конфлікту, пошуку шляхів оптимального його вирішення

В результаті вивчення даної теми студентові необхідно:

- знати*
- проблематику соціології конфлікту та її місце в структурі соціологічного знання;
  - соціальну природу та сутність соціального конфлікту, його основні позитивні/негативні функції у суспільстві;
  - специфіку соціального підходу у конфліктології;
- вміти*
- схематично зобразити структуру конфлікту;
  - класифікувати соціальні конфлікти за їх основними характеристиками;
  - розкрити сутність управління соціальними конфліктами та особливості методів їх попередження та подолання;
  - аналізувати соціальні конфлікти та шукати оптимальні шляхи їх вирішення.

Головні терміни та поняття: конфлікт, соціальний конфлікт; інтенсивність, тривалість, маніфестованість соціального конфлікту, соціальна мобільність, соціальний плюралізм, нерівномірність розподілу влади та авторитету, позитивні функції конфлікту, причини конфлікту, застосування насилля у конфлікті, конструктивні/деструктивні наслідки конфлікту; моделі поведінки у конфліктній ситуації: пристосування, суперництво, компроміс, уникання, співробітництво.

Завдання семінарського заняття

1. Поняття конфлікту у соціології.
2. Види конфліктів
3. Теорія соціального конфлікту:
  - 2.1. Внесок у соціологію конфлікту Л. Козера.
  - 2.2. Напрацювання із соціології конфлікту Р. Дарендорфа.
4. Структура конфлікту.
5. Моделі поведінки у конфліктній ситуації.

Робота в малих групах: «Аналіз конфліктних ситуацій та пошук шляхів їх вирішення» (дод. Г, Д, Е).

Література:

1. Гірник А. Конфлікти: структура, ескалація, залагодження / А. Гірник, А. Бобро. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. – 172 с.
2. Сірий Є.В. Соціологія: Загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії: [навчальний посібник] / Є. В. Сірий. – К., 2004. – С. 288–291.
3. Соціологія: [курс лекцій] / [за ред. І. С. Старовойта] – Тернопіль, 1999. – С. 89–95.
4. Соціологія: [підручник] / [за ред. В. М. Пічі]. – Львів: Новий світ-2000, 2005. – С. 224–243.
5. Соціологія: [навчальний посібник] / [за ред. С. О. Макєєва] – К., 2005. – С. 36–42, 57–58, 79–80, 351–357.
6. Теорії соціального конфлікту Ральфа Дерендорфа та Льюїса Козера / Погорілий О.І. Соціологічна думка XX ст. / О. І. Погорілий. – К., 1996.
7. Теорія конфлікту: Р. Дарендорф, Л. Козер / Ручка А. О., Курс історії теоретичної соціології / А. О. Ручка, В. В. Тенчер. – К., 1995.

Завдання для самостійної роботи

1. Прочитайте підрозділ 13.5. «Управління соціальними конфліктами» підручника за редакцією В. М. Пічі «Соціологія» [4]. Які методи розв'язання соціальних конфліктів та яка стратегія виходу із конфлікту пропонується авторами підручника?
2. Проаналізуйте соціальні конфлікти в сучасній Україні. Які передумови, на Ваш погляд, їх спричинили. Запропонуйте шляхи їх розв'язання.
3. Здійсніть самоаналіз на предмет індивідуальної конфліктності. Які стилі поведінки в конфліктних ситуаціях Вам притаманні?

Запитання для самоперевірки

1. Розкрийте сутність соціології конфлікту.
2. Наведіть приклади видів конфліктів.

3. Розкрийте внесок у соціологію конфлікту Р. Дарендорфа.
4. Поясніть основні тези з проблематики соціології конфлікту Л. Козера.
5. Назвіть головні причини виникнення конфліктних ситуацій.
6. Перелічіть та охарактеризуйте структурні елементи конфлікту.
7. Опишіть стадії розвитку конфлікту.
8. Охарактеризуйте методи розв'язання конфліктів.
9. Перелічіть та розкрийте зміст стилів поведінки у конфліктній ситуації.
10. Наведіть приклади соціальних конфліктів, що мають місце на території України, Європи, світу у цілому.

Тема 7. СОЦІОЛОГІЯ ПОЛІТИКИ, КУЛЬТУРИ ТА РЕЛІГІЇ

Мета: ознайомлення студентів із соціологією політики, культури релігії як галузевими дисциплінами середнього рівня; оволодіння поняттєво-категоріальним апаратом соціології політики, культури, релігії, знаннями про функції та взаємозв'язки цих систем у суспільному житті; розвиток навиків студентів щодо використання міждисциплінарних порівнянь до дослідження явищ та процесів, теоретизування повсякденного досвіду.

В результаті вивчення даної теми студентові необхідно:

<i>знати</i>	• трактування політики, культури, релігії основними напрямками соціологічної теорії; • функції держави, культури, релігії у суспільстві; • суть класичних соціологічних теорій релігії; • особливості сучасних соціокультурних та релігійних змін.
<i>вміти</i>	• встановлювати міждисциплінарні зв'язки щодо об'єктів вивчення; • обґрунтовувати критичний розгляд теоретичних підходів до вивчення соціальних феноменів; • застосовувати соціологічні терміни та поняття до характеристики політичної, культурної, релігійної ситуації в Україні.

Головні терміни та поняття: влада, держава, політика, політична система, політична соціалізація, культура, культура

елітарна, культура масова, культура народна, культурний релятивізм, культурні універсалії, етноцентризм, релігія, сакралізація, секуляризація.

Завдання семінарського заняття

1. Основи соціології політики як галузевої соціологічної дисципліни (об'єкт, предмет, структура, головні поняття).
2. Складові соціології політики: соціологія держави, соціологія політичних партій і рухів, соціологія політичної поведінки.
3. Поняття культури та особливості її дослідження у соціології.
4. Основні категорії соціології культури.
5. Особливості соціокультурної ситуації в Україні.
6. Релігія як соціальний феномен. Функції релігії у суспільстві.
7. Соціологічні теорії релігії (К. Маркс, Е. Дюркгайм, М. Вебер).
8. Взаємозв'язок та взаємодія релігії та культури, держави, політики у суспільстві.
9. Релігія та соціальні зміни: сакралізація, секуляризація.

Література:

1. Гідденс Е. Соціологія / Е. Гідденс; [пер. з англ.] – К.: Основи, 1999. – С. 504–541; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/15840720/sotsiologiya/sotsiologiya_-_odens_entoni
2. Пилипенко В. Є. Спеціальні та галузеві соціології: [навч. посібник] / В. Є. Пилипенко, О. І. Вишняк, О. Д. Куценко та ін. – К.: Каравела, 2003. – 304 с; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/15840720/sotsiologiya/spetsialni_ta_galuzevi_sotsiologiyi_-_pilipenko_yue
3. Пірен М. І. Соціологія релігії: [підручник] / М. І. Пірен. – К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008. – С. 56–108; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://maup-sevastopol.narod.ru/e_katalog/sociol_relig.pdf
4. Сірий Є. В. Соціологія: Загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії: [навч. посібник] / Є. В. Сірий. – К.: Атіка, 2004. – С. 393–401, 451–458; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/17810409/sotsiologiya/sotsiologiya_-_siriyy_yev

5. Танчин І. З. Соціологія: [навч. посібник] / І. З. Танчин. – К.: Знання. – 2008. – 351 с; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/17810409/sotsiologiya/sotsiologiya_-tanchin_i3

6. Черниш Н. Й. Соціологія: [курс лекцій] / Н. Й. Черниш. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sociology-lnu.org.ua/resursy.files/Chernysh_Soc_04.pdf.

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацюйте пункт 1 «Соціологічні підходи до аналізу політичних процесів» теми 12 «Соціологія політики» підручника Н. Й. Черниш «Соціологія» [6]. Як історично розвивалися методологічні підходи до аналізу політичних явищ і процесів? Який з теоретичних підходів найбільше відображає ваші уявлення про політику, і чому?

2. Прочитайте розділ 3 «Релігія і суспільство в системі соціологічного аналізу» підручника М. І. Пірен «Соціологія релігії» [3]. Які особливості релігії як соціального інституту? Які взаємозв'язки з іншими соціальними інститутами (додаток Ж)?

3. Проаналізуйте уклад життя вашої сім'ї. Які культурні та релігійні зміни відбулися? Які чинники та тенденції перемін? Як вони корелюються із світовими та українськими трендами ролі культури та релігії у соціумі?

Запитання для самоперевірки

1. Розкрийте предмет соціології політики.
2. Назвіть ознаки держави як соціального інституту.
3. Охарактеризуйте перебіг політичної соціалізації особистості.
4. Обґрунтуйте «центральність» поняття влади у соціології політики.
5. Висвітліть горизонтальну структуру культури.
6. Поясніть суть терміну «культурні універсалії». Наведіть власні приклади.
7. Виділіть головні якісні характеристики сучасного стану культури в Україні.
8. Розкрийте співвідношення понять культури та релігії
9. Назвіть і розкрийте суть функцій релігії в суспільстві.
10. Наведіть аргументи на підтвердження сакралізації та секуляризації в Україні.

Тема 8. СОЦІОЛОГІЯ ДОВКІЛЛЯ

Мета: засвоєння студентами знань з історії зародження, становлення та розвитку соціології довкілля; ознайомлення з основними напрямками соціології довкілля; формування навичок критичного аналізу сучасних напрацювань вчених зі соціології довкілля.

В результаті вивчення даної теми студентові необхідно:

<i>знати</i>	• сутність понять: соціологія довкілля, інвайронментальна соціологія, екологічна свідомість, екологічна культура, суспільно-екологічні дії; • основні напрямки соціології довкілля; • історію становлення та розвитку соціології довкілля; • головні теми дослідження соціології довкілля сьогодення;
<i>вміти</i>	• критично аналізувати сформульовані концепції соціології довкілля; • оцінювати внесок українських вчених у розвиток соціології довкілля; • аналізувати цивілізаційний розвиток сьогодення з позиції соціології довкілля.

Головні терміни та поняття: соціологія довкілля, інвайронментальна соціологія, екологічна свідомість, екологічна культура, суспільно-екологічні дії, еко-марксизм, технооптимізм, технопесимізм, мальтузіанство, глобальні проблеми людства, екологізм, економізм, охоронний рух (біоцентризм), екологія людини, екологічний комплекс.

Завдання семінарського заняття

1. Соціологія довкілля: об'єкт, предмет, функції та завдання науки.
2. Історія зародження та становлення соціології довкілля.
  - 2.1. Напрацювання із соціології довкілля Е. Дюркгейма, М. Вебера, К. Маркса, А. Шнайберга.
  - 2.2. Внесок у становлення соціології довкілля Чиказької школи соціології міста (Р. Парк, Е. Берджес, Р. Маккензі).
  - 2.3. Доробок А. Хоулі та його трактат «Екологія людини».
  - 2.4. Сучасні напрямки розвитку соціології довкілля.
  - 2.5. Проблеми розвитку соціології довкілля в Україні.

3. Головні складові компоненти соціології довкілля.
  - 3.1. Екологічна свідомість.
  - 3.2. Екологічна культура.
  - 3.3. Екологічна освіта.
  - 3.4. Суспільно-екологічні дії.
4. Соціологічний аналіз екологічних рухів в Україні.

Література

7. Гіденс Елтоні. Соціологія : [пер. з англ.] / Елтоні Гіденс. – К. : Основи, 1999. – С. 596–613.
8. Сірий Є. В. Соціологія : [навч. посібник] / Є. В. Сірий. – К. : Атіка, 2004. – С. 383–392.
9. Соціологія : [підручник] / [за ред. В. Г. Городяненка]. – К. : Академія, 2005. – С. 393–411.
10. Стегній О. Соціологічне прочитання природи / О. Стегній. – К. : Центр екологічної освіти та інформації, 2012. – 430 с.
11. Стегній О. Екологічний рух в Україні: соціологічний аналіз / О. Стегній. – К. : Академія, 2001.– 243 с.; http://pryroda.in.ua/lystopad/files/2011/01/St_knigaed.pdf.
12. Стегній О. Теоретичні витоки та особливості інституціоналізації соціології довкілля [Електронний ресурс] / О. Стегній. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/stmm/2009_3/Ukr/pdf/3-2009-2ua.pdf.
13. Environmental sociology [Електронний ресурс]– Режим доступу : <http://socioweb.tripod.com>.

Завдання для самостійної роботи

1. Прочитайте підрозділ 3.1 «Соціальний аспект діяльності українських «зелених»» праці О. Стегній «Екологічний рух в Україні: соціологічний аналіз» [5, с. 143–155]. На яких характерних рисах діяльності українських екологічних організацій наголошує автор?
2. Ознайомтеся із темою 19 «Глобальні зміни та екологічна криза» праці Е. Гіденса «Соціологія» [1]. Які нові різновиди ризику, для розвитку людської цивілізації, наводить автор?
3. Перегляньте звичні для Вас повсякденно відвідувані Інтернет-ресурси. Чи містять вони інформацію з проблем соціології довкілля? Якого характеру дана інформація? Чи спонукає вона Вас до збереження довкілля?

Запитання для самоперевірки

1. Розкрийте внесок у соціологію довкілля Чиказької школи соціології міста.
2. Назвіть вчених, які працюють у руслі соціології довкілля на теренах України.
3. Охарактеризуйте основні сучасні напрями розвитку соціології довкілля.
4. Перелічіть складові компоненти соціології довкілля.
5. Розкрийте сутність екологічних рухів сьогодення.
6. Перелічіть соціально-екологічні загрози, які вивчає соціологія довкілля.
7. Наведіть приклади досліджень із соціології довкілля на теренах України.

Тема 9. МЕТОДИ ЗБИРАННЯ ТА АНАЛІЗУ СОЦІОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Мета: оволодіння студентами основами емпіричної соціології; засвоєння студентами знань про конкретно-соціологічні розвідки: види, етапи, організаційні моменти, головні методи збору інформації; формування навичок проведення підготовчого етапу соціологічного дослідження, вибору оптимального методу дослідження.

В результаті вивчення даної теми студентам необхідно:

<i>знати</i>	• поняття, види та етапи соціологічного дослідження; • структуру програми соціологічного дослідження, її компоненти; • суть, переваги та недоліки головних методів збору соціологічної інформації;
<i>вміти</i>	• визначати послідовність дій конкретно-соціологічного дослідження; • формулювати проблематику дослідження; • розробляти програму соціологічного дослідження; • обґрунтовано вибирати оптимальний метод конкретно соціологічного дослідження; • критично розглядати організацію соціологічних досліджень.

Головні терміни та поняття: соціологічне дослідження, методика, метод, етапи соціологічного дослідження, програма соціологічного дослідження, соціальна проблема, інструментарій дослідження, гіпотеза, генеральна сукупність, вибірка сукупність (вибірка), репрезентативність, інтерпретація понять, одиниця аналізу, респондент, звіт, опитування, анкета, інтерв'ю, формалізоване (стандартизоване) інтерв'ю, вільне інтерв'ю, контент-аналіз, соціометрія, фокус-група, торгова панель, споживацька панель, омнібус, хол-тести.

Завдання семінарського заняття

1. Поняття, види та етапи соціологічного дослідження.
2. Поняття та структура програми соціологічного дослідження.
3. Головні методи збору соціологічної інформації:
  - 3.1. Метод анкетування.
  - 3.2. Метод інтерв'ю.
  - 3.3. Метод спостереження.
  - 3.4. Метод експерименту.
  - 3.5. Аналіз документів.
  - 3.6. Соціометричні процедури.
  - 3.7. Маркетинго-соціологічні методики.

Література

1. Гідденс Е. Соціологія / Е. Гідденс; [пер. з англ.] – К.: Основи, 1999. – С. 616–637; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/15840720/sotsiologiya/sotsiologiya_-_odens_entoni
2. Практикум із соціології: [навчальний посібник] / [за ред. В. М. Пічі]. – Львів: Магнолія плюс, 2006. – С. 348–367.
3. Сірий Є. В. Соціологія: Загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії: [навчальний посібник] / Є. В. Сірий. – К.: Атіка, 2004. – С. 126–178; [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/17810409/sotsiologiya/sotsiologiya_-_siriy_yev
4. Соціологія: [підручник] / [за ред. В. М. Пічі]. – Львів: Новий світ-2000, 2005. – С. 244–273.
5. Соціологія: [навчальний посібник] / [за ред. С. О. Макєєва]. – К., 2005. – С. 377–395.

6. Танчин І. З. Соціологія: [навчальний посібник] / І. З. Танчин. – К.: Знання. – 2008. – 351 с.; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/17810409/sotsiologiya/sotsiologiya_-_tanchin_i3

7. Черниш Н. Й. Соціологія: [курс лекцій] / Н. Й. Черниш. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sociology-lnu.org.ua/resursy.files/Chernysh_Soc_04.pdf.

Завдання для самостійної роботи

1. Прочитайте розділ 20 «Методи соціологічного дослідження» книги Е. Гідденса «Соціологія» [1]. Які переваги та недоліки головних методів соціологічного дослідження? Які етичні проблеми слід враховувати при дослідженні? Які поради щодо інтерпретації даних таблиць?

2. Опрацюйте тему 14 «Розробка програми конкретно-соціологічного дослідження» підручника Н. Й. Черниш «Соціологія» [7]. Як необхідно характеризувати соціальну (виробничу) проблему? Які вимоги до складання програми соціологічного дослідження (додаток 3, И)?

3. Пригадайте власний досвід участі у соціальних та соціологічних дослідженнях. Здійсніть аналіз, зважаючи на отримані знання та навички. Чи вдало обрано місце, час, тривалість, метод збору інформації? Чи докладні відповіді отримав дослідник?

Запитання для самоперевірки

1. Розкрийте відмінність між методами та методикою соціологічного дослідження.

2. Назвіть етапи конкретно-соціологічного дослідження.

3. Які функції програми соціологічного дослідження?

4. Назвіть складові методологічної та методичної частини програми соціологічного дослідження.

5. Розкрийте суть понять «вибірка» та «генеральна сукупність».

6. Вкажіть особливості формування анкети.

7. Визначте переваги та недоліки вільного інтерв'ю як методу збору соціологічної інформації.

8. Порівняйте методи спостереження та експерименту.

9. Охарактеризуйте процедуру контент-аналізу.

10. Наведіть приклади використання методу вимірювання соціальних установок.

3. ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ

3.1. Тематика індивідуального навчально-дослідного завдання

1. Соціологічні ідеї О. Конта.
2. Соціологічні ідеї Г. Спенсера.
3. Соціологічна концепція марксизму.
4. Соціологічні погляди М. Вебера.
5. Соціологія Е. Дюркгейма.
6. Натуралістичний напрям у соціології XIX ст. та його школи.
7. Географічна школа в соціології.
8. Расово-антропологічна школа в соціології.
9. Соціал-дарвінізм як школа натуралістичного напрямку в соціології.
10. Соціологічний психологізм (Л. Уорд, У. Мак-Дугал).
11. Соціологічні ідеї Т. Парсонса.
12. Соціологічні ідеї Р. Мертона.
13. Соціологічна концепція Е. Гоффмана.
14. Символічний інтеракціонізм Д. Міда.
15. Соціологічні погляди Г. Блумера.
16. Інтегральна соціологія П. Сорокіна.
17. Витоки української протосоціології.
18. Початки української соціології (кінець XIX – початок XX ст.).
19. Соціологічні аспекти праць українських філософів (П. Юркевич, О. Стронін).
20. Соціологічні аспекти праць українських економістів (М. Ковалевський, М. Туган-Барановський).
21. Соціологічні аспекти праць українських правників (С. Дністрянський, Б. Кістяківський).
22. Політична соціологія М. Драгоманова.
23. Генетична соціологія М. Грушевського.
24. Соціологічні ідеї С. Подолинського.
25. Соціологія нації (О. Бочковський, В. Старосольський).
26. Соціологія еліти В. Липинського.
27. Соціологічні погляди М. Шаповала.
28. Соціологія радянського періоду та її криза.

29. Інституційний розвиток української соціології.
30. Розвиток української соціології в еміграції.
31. Основні риси розвитку соціології в сучасній Україні.
32. Визначення малої групи у соціології.
33. Обґрунтування верхньої та нижньої меж малої групи.
34. Модель розвитку малої групи Б. Такмена.
35. Структура малої групи. Ролі в групі.
36. Розвиток малої групи в екстремальних умовах.
37. Переваги та недоліки малих груп при вирішенні сформульованого завдання порівняно з індивідуальною діяльністю.
38. Феномени взаємодії індивіда та малої групи.
39. Міжособистісні взаємовідносини в малій групі.
40. Експериментальні дослідження взаємодії індивіда та малої групи.
41. Малі групи як агент соціалізації особистості.
42. Сім'я як мала група.
43. Прийняття рішень у малих групах.
44. Феномен лідерства у малій групі.
45. Людина як предмет соціального вивчення та мета соціального розвитку.
46. Теорія особистості Д. Міда.
47. Теорія особистості Ч. Кулі.
48. Теорія особистості З. Фрейда.
49. Теорія особистості Ж. Піаже.
50. Рольова теорія особистості.
51. Теорія соціального характеру Е. Фромма.
52. Соціальна типологія особистості Ф. Знанецького.
53. Соціальний статус: поняття, типологія, складові.
54. Соціальна роль як аспект виявлення соціального статусу.
55. Рольова структура особистості та рольові конфлікти.
56. Міжролеві й особистісно-ролеві конфлікти, способи їх вирішення.
57. Мотиваційна структура особистості.
58. Потреби як складова мотиваційної структури особистості.
59. Установки як складова мотиваційної структури особистості.
60. Цінності як складова мотиваційної структури особистості.
61. Соціальні норми та соціальні санкції.

62. Соціалізація особистості: поняття, види, чинники.
63. Персоніфікація й уніфікація як напрями соціалізації особистості.
64. Культура як складова соціалізації особистості.
65. Соціалізація особистості за Е. Еріксоном.
66. Життєвий шлях особистості.
67. Ресоціалізація особистості.
68. Агенти соціалізації особистості.
69. Малі групи як соціальне мікросередовище особистості.
70. Природа і виховання: складові соціалізації особистості.
71. Соціалізація та індивідуальна свобода.
72. ЗМІ як агент соціалізації особистості.
73. Сім'я як агент соціалізації особистості.
74. Метод типології та проблема побудови соціальних типів особистості.
75. Метод типології та проблема побудови соціальних типів особистості.
76. Теоретична та емпірична типології в дослідженні особистості.
77. Соціоніка як метод типології в дослідженні особистості.
78. Структура особистості в соціоніці.
79. Методики визначення типу особистості в соціоніці.
80. Концепція “базисного типу особистості”.
81. Повсякденне життя особистості у контексті теорії обміну Дж. Гоманса.
82. Повсякденне життя особистості у контексті драматургічної теорії Е. Гофмана.
83. Повсякденне життя особистості у контексті феноменологічної соціології А. Шюца.
84. Повсякденне життя особистості у контексті етнометодології Г. Гарфінкеля.
85. Соціальний конфлікт: погляди Р. Дарендорфа.
86. Соціальний конфлікт: погляди Л. Козера.
87. Соціальний конфлікт: погляди Р. Коллінза.
88. Соціальний конфлікт: погляди К. Маркса.
89. Соціальний конфлікт: погляди Г. Зіммеля.
90. Соціальний конфлікт: погляди функціоналістів (Т. Парсонс, Р. Мертон).
91. Поняття конфлікту та основні причини його зародження.

92. Структура соціального конфлікту.
93. Класифікація конфліктів.
94. Моделі поведінки у конфліктних ситуаціях.
95. Конфлікт як рушій розвитку соціальної системи.
96. Динаміка конфлікту.
97. Конфлікт і насилля: соціологічні аспекти.
98. Міжособистісні конфлікти.
99. Сімейні конфлікти.
100. Трудові конфлікти.
101. Економічні конфлікти.
102. Політичні конфлікти
103. Міжетнічні конфлікти.
104. Міждержавні конфлікти.
105. Конфлікти ідеологій, культур і цивілізацій.
106. Соціологія довкілля: об'єкт, предмет, зміст.
107. Еволюція соціологічних уявлень про довкілля.
108. Парадигми людської винятковості та нова екологічна парадигма.
109. Екологічна свідомість як напрям вивчення соціології довкілля.
110. Екологічна культура як напрям вивчення соціології довкілля.
111. Історія та типізація екологічних рухів.
112. Ідеологічні відмінності та спектр практичної діяльності екологічних рухів.
113. Екофемінізм та його погляд на суспільний розвиток.
114. Соціальна екологія М. Букчина та анархізм.
115. Глибинна екологія: виникнення та головні ідеї.
116. Біорегіоналізм: виникнення та головні ідеї.
117. Глобальні зміни та екологічна криза.
118. Сталий розвиток як концепція розвитку суспільства.
119. Соціологічний аналіз екологічного руху в Україні.
120. Теорія суспільства ризику У. Бека.
121. Сталий розвиток та межі зростання (за Г. Дейлі).
122. Поняття та види соціологічного дослідження.
123. Етапи проведення соціологічного дослідження.
124. Програма соціологічного дослідження.
125. Кількісні методи збору соціологічної інформації.
126. Якісні методи збору соціологічної інформації.

127. Метод анкетування у соціологічних дослідженнях.
128. Розробка питальника анкети.
129. Метод інтерв'ю у соціологічних дослідженнях.
130. Метод спостереження у соціологічних дослідженнях.
131. Маркетингові соціологічні дослідження.
132. Соціометричні соціологічні дослідження.
133. Метод аналізу документів у соціологічних дослідженнях

3.2. Методичні вказівки до виконання та оформлення індивідуального завдання

1. Індивідуальна робота передбачає підготовку реферату обсягом до 20-и сторінок тексту.
2. Робота виконується на аркушах формату А4.
3. Кожен розділ починається з нової сторінки. Номер і назва розділу повинні відповідати тим, які є в плані роботи.
4. Нумерація таблиць, рисунків наскрізна. Їх можна виконувати за допомогою комп'ютерних програм.
5. Всі ілюстрації і таблиці мають мати назви.
6. У тексті повинні бути посилання на таблиці, рисунки та літературні джерела.
7. Висновки повинні бути лаконічні і стосуватися кожного розділу.
8. Список використаних джерел сформулювати в алфавітному порядку, в кінці – інтернет-ресурси.

ТЕСТИ

1 рівень

Коли виникла наука соціологія?

- 1) 20-х роках XX ст.;   3) 60-х роках XIX ст.;
- 2) 50-х роках XX ст.;   4) 30-х роках XIX ст.

Хто з філософів почав використовувати термін “соціологія”?

- 1) А. Сміт;   3) О. Конт;
- 2) Д. Рікардо;   4) Е. Дюркгейм.

Виберіть правильне твердження:

- 1) соціологія є складовою філософських наук;
- 2) соціологія поряд із політологією входить до системи філософських наук;
- 3) соціологія є наукою про історичні особливості формування суспільства;
- 4) соціологія є складовою частиною суспільствознавства.

Що є об’єктом соціології?

- 1) історія розвитку   3) геопросторова організація суспільства; людства;
- 2) сучасне суспільство;   4) політичні настрої різних соціальних груп.

Що є предметом соціології?

- 1) зв’язки і відносини між   3) соціальні інститути й людьми;   організації;
- 2) соціальна структура   4) процеси соціалізації індивідів. суспільства;

У чому полягає сутність позитивізму як філософського напрямку?

- 1) переоцінювали пізнавальну   2) заперечували пізнавальну цінність теоретичного цінність теоретичного мислення, мислення та недооцінювали   вважали єдиним джерелом значення емпіричних даних;   емпіричні дані.

Яке з перелічених тверджень неправильне:

- 1) соціальне означає все те, що належить суспільству, на відміну від природного;
- 2) соціальне є вираженням певного стану індивідів, що спричинений суспільними відносинами;
- 3) соціальне у жодному разі не є наслідком спільної діяльності людей, яка виявляється у їхньому спілкуванні та взаємодії.

Об’єктивний і повторювальний зв’язок між соціальними явищами та предметами – це:

- 1) соціальні відносини;   4) соціальна мобільність;
- 2) соціальний закон;   5) соціальний рух;
- 3) соціальний розвиток;   6) соціальна катастрофа.

Виберіть елементи трирівневої структури соціології?

1) теоретико-пізнавальна соціологія;	3) спеціальні соціологічні теорії;
2) теоретична соціологія;	4) емпіричні соціологічні дослідження.

Який рівень соціологічного знання, крім фундаментальної соціології, формує систему соціології як науки?

1) прикладна соціологія;	3) спеціальні соціологічні теорії;
2) теоретична соціологія;	4) емпіричні соціологічні дослідження.

Який блок соціологічної науки вивчає суспільство як єдиний соціальний організм, акцентуючи на глобальних проблемах?

1) прикладна соціологія;	3) спеціальні соціологічні теорії;
2) теоретична соціологія;	4) емпіричні соціологічні дослідження.

На якому рівні соціологічного знання вивчають закономірності розвитку соціальних спільнот, функціонування соціальних інститутів і процесів?

1) прикладна соціологія;	3) спеціальні соціологічні теорії;
2) теоретична соціологія;	4) емпіричні соціологічні дослідження.

На якому рівні соціологічного знання відбувається нагромадження соціологічних фактів, у тім числі за допомогою методу опитування людей?

1) теоретико-пізнавальна соціологія;	3) спеціальні соціологічні теорії;
2) теоретична соціологія;	4) емпіричні соціологічні дослідження.

Про яку функцію соціології написано: “соціологія проводить теоретичний аналіз діяльності суспільства”?

1) теоретико-пізнавальна;	3) світоглядно-ідеологічна;
2) практично-перетворювальна;	4) практично-ідеологічна.

Про яку функцію соціології написано: “соціологія розробляє науково-обґрунтовані прогнози щодо еволюції суспільства, які є основою перспективних планів соціального розвитку”?

1) теоретико-пізнавальна;	3) світоглядно-ідеологічна;
2) практично-перетворювальна;	4) практично-ідеологічна.

В якому році О. Конт вперше запропонував і використав термін соціологія?

1) 1838;	3) 1824;
2) 1896;	4) 1842.

Як називається головна праця О. Конта з соціології?

1) “Основи соціології”;	3) “Курс позитивної філософії”;
2) “соціології”;	4) всі відповіді правильні.

Хто з учених є автором чотиритомної праці “Система позитивної політики” (1851–1853)?

1) О. Конт;	3) Г. Спенсер;
2) Дж. Мід;	4) Г. Блумер.

Яку назву має головна праця Г. Спенсера з соціології?

1) “Позитивна соціологія”;	3) “Курс соціології”;

2) “Соціологія суспільства”; 4) “Основи соціології”.

Хто є автором теорії соціальної стратифікації та соціальної мобільності у соціології?

- 1) П. Сорокін; 3) Г. Лебон;
- 2) Л. Козер; 4) Дж. Мід.

Хто з перелічених учених є представником інтегрального напрямку сучасної соціології?

- 1) Дж. Мід; 3) П. Сорокін;
- 2) Ч. Міллс; 4) всі відповіді правильні.

Який з перелічених учених обґрунтував у соціології теорію соціокультурної динаміки?

- 1) Л. Уорд; 3) Г. Лебон;
- 2) П. Сорокін; 4) У. Мак-Дугал.

Який учений започаткував географічний напрям у соціології?

- 1) Т. Бокль; 3) Г. Спенсер;
- 2) Г. Лебон; 4) Р. Мертон.

Який з перелічених учених є представником групової течії соціологічного психологізму – психології натовпу?

- 1) Г. Лебон; 3) Дж. Мід;
- 2) Ч. Міллс; 4) Т. Бокль.

Яку назву має головна праця Г. Лебона з соціології?

- 1) “Психологія соціалізму”; 3) “Соціальна психологія”;
- 2) “Основи психології 4) правильної відповіді немає.
й соціології”;

Як називаються базові праці Т. Парсонса з соціології?

- 1) “Соціальна теорія і соціальна структура”, “Соціальна структура і автономія”;
- 2) “Структура соціальної дії”;
- 3) “Соціальна система”, “Соціологія науки”;
- 4) всі відповіді правильні.
“Соціальна система”;

В якій праці викладено головні соціологічні ідеї Дж. Міда?

- 1) “Розум, Я і суспільство”; 3) “Символічне суспільство”;
- 2) “Символічний інтеракціонізм: перспективи і метод”;
- 4) всі відповіді правильні.

Які з перелічених пар учених є представниками соціології конфлікту?

- 1) Т. Парсонс і Р. Мертон; 3) Л. Козер і Р. Дарендорф;
- 2) Л. Уорд і У. Мак-Дугал; 4) Дж. Мід і Г. Блумер.

Представником якого напрямку в соціології є У. Мак-Дугал?

- 1) психологія натовпу; 3) психологічний еволюціонізм;
- 2) інстинктивізм; 4) всі відповіді правильні.

Хто з перелічених учених був першим українським доктором соціології?

- 1) Микита Шаповал; 3) Сергій Подолинський;
- 2) Михайло Драгоманов; 4) В’ячеслав Липинський.

Вкажіть, перший український підручник із соціології – це:

1) “Загальна соціологія” М. Шаповала;	3) “Соціологія” Н. Черниш;
2) “Початки громадянства. Генетична соціологія”. М. Грушевського;	4) правильної відповіді немає.

Який термін використовували українські соціологи першої половини ХХ ст. як синонім терміна “соціологія”?

1) громадознавство;	3) антропологія;
2) соціальна філософія;	4) правильної відповіді немає.

Яку назву мають головні праці М. Драгоманова з соціології?

1) “Початки громадянства”;	3) “Що таке українофільство”;
2) “Чудацькі думки про українську національну справу”;	4) правильні відповіді: 2) і 3).

Кому з українських учених-соціологів належить ідея “коливальної динаміки суспільної еволюції”?

1) М. Грушевському;	3) С. Подолинському;
2) М. Шаповалу;	4) всі відповіді правильні.

Хто з українських учених був засновником Українського соціологічного інституту у Відні?

1) В. Липинський;	3) М. Драгоманов;
2) М. Грушевський;	4) правильної відповіді немає.

Головна праця з соціології М. Грушевського має назву:

1) “Загальна соціологія”;	3) “Ремесла і хвабрики на Україні”;
2) “Що таке українофільство”;	4) “Початки громадянства”.

Головна праця з соціології В. Липинського має назву:

1) “Загальна соціологія”;	3) “Листи до братів-хліборобів”;
2) “Що таке українофільство”;	4) “Початки громадянства”.

Соціологічні ідеї С. Подолинського викладено у праці:

1) “Початки громадянства”;	3) “Листи до братів-хліборобів”;
2) “Ремесла та фабрики на Україні”;	4) правильної відповіді немає.

Зазначте, яку теорію розробляв у соціології В. Липинський?

1) “зростання солідарності людей”;	3) “національної аристократії”;
2) “соціальної еволюції і «соціальної революції»”;	4) “коливальної динаміки суспільної еволюції”.

До якого соціологічного напрямку належить вчення М. Драгоманова?

1) політична соціологія;	3) соціологія еліти;
2) генетична соціологія;	4) соціологія нації.

До якого соціологічного напрямку належить вчення В. Липинського?

1) політична соціологія;	3) соціологія еліти;
2) генетична соціологія;	4) соціологія нації.

До якого соціологічного напрямку належить вчення М. Грушевського?

- 1) політична соціологія; 3) соціологія еліти;
- 2) генетична соціологія; 4) соціологія нації.

Який фактор М. Драгоманов вважав рушієм суспільного розвитку:

- 1) природний; 3) культурний;
- 2) економічний; 4) багатфакторність (економічний, політичний духовний у взаємодії).

У советський період соціологію вважали:

- 1) провідним науковим напрямом дослідження; 3) непотрібною й ворожою наукою;
- 2) обов'язковим предметом вивчення у середній і вищій школі; 4) правильною відповіді немає.

В якій групі подано прізвища сучасних українських соціологів?

- 1) Н. Черниш, С. Макеєв, 3) Г. Андреева, В. Ядов, Г. Осіпов;
А. Ручка, В. Танчер;
- 2) М. Шаповал, 4) правильною відповіді немає.
В. Старосольський, О. Бочковський;

Вкажіть невірне твердження.

- 1) Соціалізація – це процес входження у суспільне життя;
- 2) Соціалізація людини відбувається від моменту народження до повного завершення навчального процесу;
- 3) Соціалізація – це процес інтеграції індивіда в різноманітні типи соціальних спільнот;
- 4) Сутність соціалізації полягає в освоєнні соціальних ролей.

З якого віку розпочинається процес соціалізації особи?

- 1) з 18 років; 3) з 17 років
- 2) від народження; 4) з 6 років.

До якого віку триває процес соціалізації особистості?

- 1) до 7 років; 3) до смерті особи;
- 2) до 55 р. для жінок та 60 р. для чоловіків; 4) до 18 років.

У якому віці на сімдесят відсотків формується людська особистість, закладається фундамент соціалізації?

- 1) дитячому; 2) молодшому шкільному; 3) юнацькому; 4) дорослому.

У якому віці соціалізація націлена на зміну поведінки у новій ситуації?

- 1) дитячому; 2) молодшому шкільному; 3) юнацькому; 4) дорослому.

Назвіть приклади «несоціалізованих» людей?

- 1) Мауглі; 2) Дж. Мід; 3) З. Фрейд; 4) Тарзан.

Які фактори впливають на соціалізацію особистості?

- 1) природні; 3) економічні; 5) культурні;
- 2) еволюційні; 4) цивілізаційні; 6) медичні.

Як називається процес навчання та засвоєння особистістю нових цінностей, норм, ролей, правил поведінки взамін старих?

- 1) соціалізація; 3) десоціалізація;
- 2) первинна соціалізація; 4) ресоціалізація.

Як називається процес відходу особистості від попередніх цінностей, норм, ролей, правил поведінки?

- 1) соціалізація; 3) десоціалізація;
- 2) первинна соціалізація; 4) ресоціалізація.

Яким поняттям позначається сукупність якостей і властивостей, які відрізняють одну людину від інших?

- 1) соціалізація; 3) інтерналізація;
- 2) особистість; 4) індивідуальність.

Сукупність рис, властивостей (природних, психічних, соціальних), що відрізняють одного індивіда від іншого:

- 1) індивід; 3) особистість;
- 2) індивідуальність; 4) особа.

Усталений комплекс якостей людини, набутих під впливом відповідної культури суспільства, конкретних соціальних груп і спільнот, до яких вона належить, і до діяльності яких залучена:

- 1) індивід; 3) особистість;
- 2) індивідуальність; 4) особа.

Перелічіть інститути соціалізації.

- 1) знайомі; 2) школа; 3) родичі; 4) ЗМІ; 5) церква; 6) вчителі.

Запишіть послідовність потреб людини від нижчих до вищих.

- 1) соціальні потреби; 3) духовні потреби; 5) потреби престижу.
- 2) фізіологічні; 4) потреби безпеки життя;

Вкажіть невірне твердження.

- 1) Потреби керують людиною, а вона визначає їх зміст;
- 2) Чим нижчі запити особи, тим складніший процес формування потреб;
- 3) З розвитком суспільства природні потреби людини соціологізуються.

Закріплене ставлення людини до елементів навколишнього світу, ідеї, уявлення, переживання, установки, які визначають вибір засобів і методів діяльності та їх застосування у соціальній практиці:

- 1) інтереси; 2) орієнтації; 3) мотиви; 4) цінності.

Яким поняттям означається загальнотипове в будь-якій людині?

- 1) індивід; 3) особистість;
- 2) індивідуальність; 4) безпосередність.

Яким поняттям в соціології позначається конкретний індивід як суб'єкт діяльності, як автономна і вольова істота в єдності її індивідуальних властивостей і тих соціальних ролей, які вона виконує?

- 1) особа; 3) особистість;

- 2) індивідуальність; 4) безпосередність.

Яким поняттям в соціології позначається процес засвоєння індивідом певної системи знань, норм і цінностей, процес становлення його як особистості?

- 1) соціальна роль; 3) соціалізація;
2) соціальна норма; 4) індивідуальність.

В чому суть теорії розвитку особистості Дж. Міда?

- 1) у своєму розвитку особистість включає декілька стадій, пов'язаних з прийняттям на себе ролі інших людей і формування «Я» і «Мене»;
2) у своєму розвитку особистість проходить ряд послідовних стадій, що закінчуються статевою зрілістю: на кожній стадії виникає напруга між «Его» та «Зверх – Я»;
3) ефект дзеркального відображення людиною уявлень про те, як її оцінюють інші;
4) здібність мислення розвивається в міру проходження послідовних стадій, кожна з яких сприяє оволодінню новими пізнавальними навичками.

В чому суть теорії розвитку особистості Ч. Кулі?

- 1) у своєму розвитку особистість включає декілька стадій, пов'язаних з прийняттям на себе ролі інших людей і формування «Я» і «Мене»;
2) у своєму розвитку особистість проходить ряд послідовних стадій, що закінчуються статевою зрілістю: на кожній стадії виникає напруга між «Его» та «Зверх – Я»;
3) ефект дзеркального відображення людиною уявлень про те, як її оцінюють інші;
4) здібність мислення розвивається в міру проходження послідовних стадій, кожна з яких сприяє оволодінню новими пізнавальними навичками.

В чому суть психоаналітичної теорії розвитку особистості З. Фрейда?

- 1) у своєму розвитку особистість включає декілька стадій, пов'язаних з прийняттям на себе ролі інших людей і формування «Я» і «Мене»;
2) у своєму розвитку особистість проходить ряд послідовних стадій, що закінчуються статевою зрілістю: на кожній стадії виникає напруга між «Его» та «Зверх – Я»;
3) ефект дзеркального відображення людиною уявлень про те, як її оцінюють інші;
4) здібність мислення розвивається в міру проходження послідовних стадій, кожна з яких сприяє оволодінню новими пізнавальними навичками.

У якій теорії соціалізацію трактують як розвиток особистого контролю?

- 1) теорія соціальної стратифікації (Т. Парсонс, Р. Мертон, К. Девіс);
2) теорія соціалізації міжособистісного спілкування (Ч. Кулі, Дж. Мід);
3) теорія психоаналізу (З. Фрейд);

4) рольова теорія особистості (Дж. Морено, Т. Парсонс, Р. Мертон).
У якій теорії формування особи подається як комплекс уявлень про себе, створений з оцінки іншої людини?

- 1) теорія соціальної стратифікації (Т. Парсонс, Р. Мертон, К. Девіс);
- 2) теорія соціалізації міжособистісного спілкування (Ч. Кулі, Дж. Мід);
- 3) теорія психоаналізу (З. Фрейд);

4) рольова теорія особистості (Дж. Морено, Т. Парсонс, Р. Мертон).
Яка теорія акцентує увагу на типовій поведінці людини, пов'язаної з її соціальним статусом?

- 1) теорія соціальної стратифікації (Т. Парсонс, Р. Мертон, К. Девіс);
- 2) теорія соціалізації міжособистісного спілкування (Ч. Кулі, Дж. Мід);
- 3) теорія психоаналізу (З. Фрейд);
- 4) рольова теорія особистості (Дж. Морено, Т. Парсонс, Р. Мертон).

Сукупність людей, об'єднана відносно стійкими соціальними зв'язками, відносинами, створений спільний тип поведінки, світогляду, цілеспрямованості.

- 1) соціальне коло;
- 2) соціальна множина;
- 3) соціальна спільнота;
- 4) велика соціальна група.

Сукупність індивідів, які мають певну ознаку, не поєднані внутрішнім зв'язком.

- 1) соціальне коло;
- 2) соціальна множина;
- 3) соціальна спільнота;
- 4) велика соціальна група.

Сукупність осіб, які постійно зустрічаються і підтримують особисті контакти, але не характеризуються певною організацією і структурою.

- 1) соціальне коло;
- 2) соціальна множина;
- 3) соціальна спільнота;
- 4) велика соціальна група.

Вкажіть виключення з переліку головних детермінантів формування соціальних спільнот.

- 1) спільна територія;
- 2) спільна діяльність;
- 3) спільні інтереси;
- 4) спільна релігія.

У якій соціальній групі існує вертикальна структура відносин?

- 1) неформальна;
- 2) формальна;
- 3) референтна;
- 4) первинна.

У якій соціальній групі домінують міжособистісні стосунки на основі симпатій та антипатій?

- 1) неформальна;
- 2) формальна;
- 3) референтна;
- 4) первинна.

Яка головна ознака розмежування соціально-етнічних груп ?

- 1) етичні норми;
- 2) фізичний взірць;
- 3) самоідентифікація;
- 4) духовний взірць.

На основі чого формуються соціальні групи людей?

- 1) подібність соціальних статусів;
- 2) інтелектуальних особливостей;
- 3) біологічних відмінностей;
- 4) майнових відмінностей.

Тимчасове скупчення великої кількості людей, які спонтанно реагують на одні й ті ж стимули.

- 1) натовп;   2) аудиторія;   3) публіка;   4) етнос.

Як називається мала група з двох осіб?

- 1) діада;   3) референтна;
2) тріада;   4) первинна.

Як називається мала група з трьох осіб?

- 1) діада;   3) референтна;
2) тріада;   4) первинна.

Головними ознаками малих груп є:

- 1) обмежена кількість членів та досвід безпосередньої взаємодії;
2) наявність лідера та спільна трудова діяльність;
3) формальне визнання та тривалий час існування.

Виберіть ознаки, що властиві малим соціальним групам?

- 1) об'єднані спільною діяльністю;   5) невелика кількість осіб, що входять у групу;
2) мають спільні інтереси;   6) велика кількість осіб, що входять у групу;
3) сприймають норми поведінки своєї групи;   7) перебувають у стійкому особистому спілкуванні;
4) мають емоційні стосунки;   8) не перебувають у стійкому особистому спілкуванні.

Яка оптимальна кількість осіб у малій групі?

- 1) 2–3;   3) 12–15;
2) 7 ± 2 ;   4) 15 і більше.

Який учений шляхом експерименту виявив явище конформізму?

- 1) Ч. Кулі;   3) Г. Хаймен;
2) Е. Мейо;   4) С. Аш.

Як називається мала група з двох осіб?

- 1) діада;   3) референтна;
2) тріада;   4) первинна.

Який соціолог ввів поділ малих груп на первинні та вторинні?

- 1) Ч. Кулі;   3) Г. Хаймен;
2) Е. Мейо;   4) Б. Такмен.

Як називається мала група з трьох осіб?

- 1) діада;   3) референтна;
2) тріада;   4) первинна.

Головними ознаками малих груп є:

- 1) обмежена кількість членів і досвід безпосередньої взаємодії;
2) наявність лідера та спільна трудова діяльність;
3) формальне визнання та тривалий час існування.

Сукупність внутрігрупових соціально-психологічних процесів і явищ, які характеризують увесь цикл життєдіяльності малої групи та її етапи – це:

- 1) групова динаміка;   3) лідерство;
2) конформність;   4) групові норми.

Хто з учених розробив питання групової динаміки?

- 1) Ч. Кулі;
- 2) Е. Мейо;
- 3) Г. Хаймен;
- 4) Б. Такмен.

Тенденція докладати менше зусиль у ситуації спільної діяльності та відсутності контролю за індивідуальним вкладом кожного учасника – це:

- 1) соціальна фасилітація;
- 2) соціальна лінь;
- 3) соціальна інгібіція;
- 4) групова динаміка.

Який соціолог увів поділ малих груп на формальні та неформальні?

- 1) Ч. Кулі;
- 2) Е. Мейо;
- 3) Г. Хаймен;
- 4) Б. Такмен.

Покращення індивідуальних результатів діяльності в присутності інших людей:

- 1) соціальна фасилітація;
- 2) соціальна лінь;
- 3) соціальна інгібіція;
- 4) групова динаміка.

Який соціолог увів поділ малих груп на групи членства та референтні?

- 1) Ч. Кулі;
- 2) Е. Мейо;
- 3) Г. Хаймен;
- 4) Б. Такмен.

Погіршення індивідуальних результатів діяльності в присутності інших людей:

- 1) соціальна фасилітація;
- 2) соціальна лінь;
- 3) соціальна інгібіція;
- 4) групова динаміка.

Наявність конфлікту між думкою індивіда та думкою групи і подолання цього конфлікту на користь групи називається :

- 1) конформність;
- 2) соціальна лінь;
- 3) соціальна інгібіція;
- 4) групова динаміка.

Вкажіть до якого типу малих груп відноситься академічна студентська група в якій Ви навчаєтесь:

- 1) діада;
- 2) антиреферентна;
- 3) приналежності;
- 4) вторинна.

Продовжіть визначення: групи членство і взаємовідносини в яких носять переважно формальний характер, тобто регламентуються формальними правилами і приписами – це:

- 1) відкриті групи;
- 2) референтні групи;
- 3) тимчасові групи;
- 4) формальні групи.

Продовжіть визначення: об'єднання людей, які виникають на основі внутрішніх притаманних індивідам потребам в спілкуванні, приналежності, розумінні, симпатії та любові – це:

- 1) закриті групи;
- 2) неформальні групи;
- 3) тимчасові групи;
- 4) формальні групи.

Вкажіть, яка із перелічених груп відноситься до первинної (за Ч. Кулі):

- 1) нація;
- 2) мешканці міста;
- 3) етнічна спільнота;
- 4) сім'я.

Вкажіть, яка із перелічених груп відноситься до вторинної (за Ч. Кулі):

- 1) група близьких друзів;
- 2) близькі родичі;
- 3) власна сім'я;
- 4) нація.

Які компоненти (за А. Тоффлером) не є складовими соціальної системи суспільства?

1) агросфера	5) психосфера;
2) техносфера;	6) сфера влади;
3) біосфера;	7) іносфера;
4) етносфера;	8) соціосфера.

Чому суспільство трактують як соціальну систему?

- 1) це є цілісні утворення, основними компонентами яких є люди;
- 2) елементи суспільства функціонують на основі тісних взаємозв'язків, взаємовідносин, взаємодії;
- 3) певні суспільства характеризуються спільністю території проживання.

Які типи суспільств виділяються в американській соціології за головним способом здобуття засобів до існування?

1) садівниче;	7) тваринницьке;
2) аграрне;	8) суспільство першого світу;
3) суспільство мисливців і збирачів;	9) землеробське;
4) постіндустріальне;	10) суспільство третього світу;
5) традиційне;	11) суспільство другого світу.
6) індустріальне;	

Які типи суспільств виділяє Е. Гідденс?

1) садівниче;	7) тваринницьке;
2) аграрне;	8) суспільство першого світу;
3) суспільство мисливців і збирачів;	9) землеробське;
4) постіндустріальне;	10) суспільство третього світу;
5) традиційне;	11) суспільство другого світу.
6) індустріальне;	

Які країни Е. Гідденс відносить до суспільств першого світу?

- 1) комуністичні;
- 2) розвинені;
- 3) ті, що розвиваються.

Які країни Е. Гідденс відносить до суспільств другого світу?

- 1) комуністичні;
- 2) розвинені;
- 3) ті, що розвиваються.

Які країни Е. Гідденс відносить до суспільств третього світу?

- 1) комуністичні;
- 2) розвинені;
- 3) ті, що розвиваються.

До якого типу суспільств Д. Рісман відносить постіндустріальні країни?

- 1) традиційне;
- 2) кероване зсередини;
- 3) кероване ззовні.

Суспільство, у якому індивід оцінює та спрямовує свою діяльність, орієнтуючись на оцінки колег, друзів, сусідів, на громадську думку.

- 1) традиційне;
- 2) кероване зсередини;
- 3) кероване ззовні.

Для якого типу суспільства властиво домінування сфери послуг в економіці?

1) садівниче;	7) тваринницьке;
2) аграрне;	8) суспільство першого світу;
3) суспільство мисливців і збирачів;	9) землеробське;

4) постіндустріальне;	10) суспільство третього світу;
5) традиційне;	11) суспільство другого світу.
6) індустріальне;	

Для якого типу суспільства характерна формальна система регулювання відносин між людьми та соціальними групами?

1) садівниче;	7) скотарське;
2) аграрне;	8) суспільство першого світу;
3) суспільство мисливців і збирачів;	9) землеробське;
4) постіндустріальне;	10) суспільство третього світу;
5) традиційне;	11) суспільство другого світу.
6) індустріальне;	

Що є стратегічним ресурсом розвитку постіндустріальних суспільств?

- 1) земельні ресурси, трудові ресурси, територія;
- 2) трудові ресурси, природні ресурси, людський потенціал;
- 3) інтелектуальний потенціал, знання, інформація;
- 4) трудові ресурси, корисні копалини, природні ресурси.

Хто запропонував до наукового вжитку термін «постіндустріальне суспільство»?

1) Д. Белл;	3) Ю. Хаяші;
2) Е. Гідденс;	4) І. Масуда.

Макросоціологічна концепція «золотого мільярда» базується на:

- 1) розмежуванні суспільства розвинених країн світу на заможних та незабезпечених;
- 2) поділі людства на дві групи – з високими стандартами і якістю життя, а також тих, які мають низький рівень життя та розглядається як джерело дешевої робочої сили;
- 3) розмежуванні суспільства на відкриті (демократичні) та закриті (тоталітарні й авторитарні, з утиском прав та свобод людей);
- 4) розмежуванні суспільства країн світу, які розвиваються, на заможних та незабезпечених.

Як називається модернізація, яка підготовлена внутрішньою еволюцією суспільства, відбувається завдяки ресурсам власного розвитку?

1) органічна;	3) неорганічна;
2) природна;	4) науково-технологічна.

Як називається модернізація, яка здійснюється завдяки заохоченню іноземних спеціалістів, навчання за кордоном, залученню іноземних інвестицій, імпорту технологій?

1) органічна;	3) неорганічна;
2) природна;	4) науково-технологічна.

Яка модернізація суспільства починається з культурних змін та трансформації суспільної свідомості?

1) органічна;	3) неорганічна;
2) природна;	4) науково-технологічна.

Як називають людей, які знаходяться на межі соціальних груп і перебувають під впливом різних цінностей, норм і культур, які часто протирічать одна одній?

- 1) деграданти;   3) маргінали;   5) «білі комірці»;
- 2) «сині комірці»;   4) маври;   6) еліта.

Який із перелічених історичних типів соціальної стратифікації відзначається найбільш вираженою формою нерівності?

- 1) касты;   2) рабство;   3) стани;   4) класи.

До якого виду соціальної структуризації відносять виділення професійних груп?

- 1) соціально-професійна;   3) соціально-демографічна
- 2) соціально-територіальна   4) соціально-етнічна;
- 5) соціально-класова.

Який із перелічених історичних типів соціальної стратифікації базується на економічній нерівності, а приналежність до певної соціальної групи є результатом особистих досягнень людини?

- 1) касты;   2) рабство;   3) стани;   4) класи.

До якого виду соціальної структуризації відносять виділення груп людей із різним демографічним статусом?

- 1) соціально-професійна;   3) соціально-демографічна   5) соціально-
- 2) соціально-територіальна   4) соціально-етнічна;   класова.

Формування престижу соціальної групи зумовлено:

- 1) об'єктивною реальністю;   2) суб'єктивними судженнями.

Що у найбільшій мірі визначає статус людини у сучасному суспільстві?

- 1) вік;   3) престиж;
- 2) матеріальний добробут;   4) володіння владними повноваженнями.

Назвіть творців теорії соціальної стратифікації?

- 1) К. Девіс;   4) К. Маркс.
- 2) М. Вебер;   5) Р. Мертон;
- 3) Т. Парсонс;   6) М. Драгоманов.

Організованість, впорядкування суспільного життя, стійка модель поведінки людей, що історично склалася у певній сфері життєдіяльності суспільства:

- 1) соціальна організація;   3) соціальний інститут;
- 2) соціальна взаємодія;   4) соціальна стратифікація.

Як називається функція соціального інституту, спрямована на забезпечення зв'язків, спілкування, взаємодії між людьми?

- 1) комунікативна;   3) відтворення і безперервності суспільних відносин;
- 2) інтегративна;   4) регулятивна.

До якого типу соціальних інститутів належать колективні господарські об'єднання?

- 1) економічні;   3) культурні та виховні;
- 2) політичні;   4) соціальні.

До якого типу соціальних інститутів належать фінансові об'єднання?

- 1) економічні; 3) культурні та виховні;
- 2) політичні; 4) соціальні.

До якого типу соціальних інститутів належить церква?

- 1) економічні; 3) культурні та виховні;
- 2) політичні; 4) соціальні.

Чим визначаються відносини нерівності між людьми в рамках соціальних організацій?

- 1) класовими ознаками; 3) кастовими ознаками;
- 2) соціальним статусом; 4) посадами.

Як називається функція соціального інституту, завдяки якій соціальний інститут передає норми та цінності культури з покоління в покоління?

- 1) комунікативна; 3) відтворення і безперервності суспільних відносин;
- 2) інтегративна; 4) регулятивна.

Чим визначаються відносини нерівності між людьми в рамках соціальних організацій?

- 1) класовими ознаками; 2) кастовими ознаками;
- 3) соціальним статусом; 4) посадами.

До якого типу соціальних інститутів належить інститут шлюбу?

- 1) економічні; 3) культурні та виховні;
- 2) політичні; 4) соціальні.

Які соціальні інститути мають гарантію стійкої організації, засновують свою діяльність на чітких принципах, на контролі, заохоченні та покаранні?

- 1) неформальні; 2) формальні.

Як називається функція соціального інституту, спрямована на забезпечення виконання бажання дій і усунення небажаної поведінки?

- 1) комунікативна; 3) відтворення і безперервності суспільних відносин;
- 2) інтегративна; 4) регулятивна.

Які соціальні організації виникають у результаті адміністративного чи політичного рішення?

- 1) формальні; 4) шлюб;
- 2) неформальні; 5) ділові організації.
- 3) наукові школи;

Спосіб саморегуляції соціальної системи, який забезпечує впорядкованість взаємодій між людьми завдяки нормативному регулюванню – це:

- 1) санкції; 4) норми права;
- 2) соціальний контроль; 5) норми моралі.
- 3) самооцінка індивіда;

Чи можна вважати девіантну поведінку засобом прогресивного розвитку соціальної системи?

1) так; 2) ні;

3) так, але лише тоді, коли вона є засобом подолання консервативних стандартів поведінки.

Що не входить до переліку різновидів санкцій, виділених за змістом тиску?

1) етичні; 4) правові;
2) релігійні; 5) сатиричні;
3) штрафні; 6) фізичні.

Які елементи соціального контролю мають текстуальне закріплення

1) норми моралі; 3) звичаї; 5) традиції;
2) норми права; 4) звички; 6) табу.

Назвіть суб'єкти соціального зв'язку:

1) норми та правила поведінки; 3) соціальні спільноти;
2) окремі індивіди; 4) те, з приводу чого відбувається соціальний зв'язок.

Що є предметом соціального зв'язку?

1) норми та правила поведінки; 3) те, з приводу чого відбувається соціальний зв'язок;
2) окремі індивіди; 4) соціальні спільноти.

Хто з соціологів розробив теорію драматичного підходу?

1) Д. Мід; 4) Г. Спенсер;
2) Д. Гоманс; 5) Е. Гоффман;
3) Ю. Габермас; 6) Т. Парсонс.

У рамках якої наукової теорії ототожнюється соціальна взаємодія і елементи сценічної дії?

1) теорія соціальної дії; 3) теорія символічного інтеракціонізму;
2) теорія драматичного підходу; 4) теорія соціального обміну.

Хто є автором теорії соціальної дії, в якій виділено стратегічну, нормативну, драматургічну та комунікативну соціальні дії?

1) Д. Мід; 4) Г. Спенсер;
2) Д. Гоманс; 5) Е. Гоффман;
3) Ю. Габермас; 6) Т. Парсонс.

Продовжіть визначення: диференційована соціально-демографічна спільнота, якій прита-манні специфічні фізіологічні, соціально-психологічні, теоретико-пізнавальні, культурно-освітні та інші властивості, що характеризують її біосоціальне дозрівання як здійснення са-мовиразу її внутрішніх сутнісних сил і соціальних якостей – це:

1) діти; 3) молодь;
2) зрілі люди; 4) люди пенсійного віку.

Вкажіть, які типи поколінь виділяються у соціології:

1) демографічне покоління; 4) антропологічне покоління;
2) історичне покоління; 5) хронологічне покоління;

- 3) символічне покоління; 6) правильна відповідь: 1, 2, 3, 4, 5.

Продовжіть визначення: спільність сучасників, життя яких співпало з особливим періодом історії, зробило їх свідками й учасниками подій, реформ, змін, революцій, трансформацій тощо – це :

- 1) демографічне покоління; 4) антропологічне покоління;
2) історичне покоління; 5) хронологічне покоління;
3) символічне покоління; 6) молодь.

Продовжіть визначення: покоління, що функціонує в такий період часу, протягом якого живе й активно діє дане досліджуване покоління – це:

- 1) демографічне покоління; 4) антропологічне покоління;
2) історичне покоління; 5) хронологічне покоління;
3) символічне покоління; 6) правильна відповідь: 1, 3.

Продовжіть визначення: тип покоління, що вказує на походження від спільного предка і дає уявлення про генеалогію сім'є – це:

- 1) демографічне покоління; 4) антропологічне покоління;
2) історичне покоління; 5) хронологічне покоління;
3) символічне покоління; 6) правильна відповідь: 1, 5.

Продовжіть визначення: покоління, що охоплює відрізок часу, який рівний інтервалу між народженням батьків і народженням їх дітей (статистично цей період рівний 20 – 25 років) – це:

- 1) демографічне покоління; 4) антропологічне покоління;
2) історичне покоління; 5) хронологічне покоління;
3) символічне покоління; 6) правильна відповідь: 3, 5.

Продовжіть визначення: кагорта, що означає сукупність однолітків, які народилися приблизно в один час і утворюють вікову верству населення – це

- 1) демографічне покоління; 4) антропологічне покоління;
2) історичне покоління; 5) хронологічне покоління;
3) символічне покоління; 6) правильна відповідь: 2, 4.

Вкажіть предмет соціології молоді:

- 1) аналіз стану та динаміки ціннісних орієнтацій молоді;
2) вивчення процесів формування політичних, моральних, професійних та естетичних інтересів і позицій;
3) визначення поняття «молодь» та встановлення її вікових меж;
4) дослідження взаємодії поколінь і визначення ролі вікових етапів у структурі життєвого циклу особи;
5) вивчення чинників, які впливають на формування свідомості та реальної поведінки різних груп молоді;
6) правильна відповідь: 1, 2, 3, 4, 5.

Вкажіть вікову періодизацію молоді згідно ООН, ЮНЕСКО:

- 1) 12–24 років; 3) 14–28 років;
2) 17–25 років; 4) 16–30 років.

Вкажіть вікову періодизацію молоді згідно Закону України «Про становлення соціальному сприянню і розвитку молоді в Україні» (1993 р.):

1) 12–24 років;	3) 14–28 років;
2) 17–25 років;	4) 16–30 років.

Вкажіть на які дві групи можна поділити усі соціальні проблеми молоді:

1) економічні і політичні;	4) економічні і самоідентифікації;
2) релігійні і культурні;	5) професійної орієнтації і самоствердження;
3) зрілі вимоги суспільства до молоді і особистісні сподівання і прагнення молодих людей та складності з їх реалізацією;	6) вимоги суспільства до молоді і проблеми вибору майбутньої професії.

Продовжіть визначення: розрив між словом і ділом, свідомістю і діяльністю у поведінці молодої людини – це:

1) інфантилізм;	3) соціальна незрілість;
2) конформність;	4) соціальна інгібіція.

Продовжіть визначення: подвійність моралі і свідомості взагалі, почуття емоції, які взаємно виключають одне одного, суперечливість поведінкових установок у поведінці молодої людини – це:

1) інфантилізм;	3) соціальна незрілість;
2) конформність;	4) соціальна інгібіція.

Вкажіть сучасні тенденції, які характерні для соціального самовизначення молоді:

- 1) руйнація традиційних форм соціалізації, заснованих на жорсткій визначеності життєвого шляху;
- 2) розширення можливостей вибору життєвого шляху, підвищення власної відповідальності;
- 3) поява нових соціальних посередників, не властивих для самовизначення минулих поколінь;
- 4) посилення регіональних та національних відмінностей та зростання їх питомої ваги в життєвому самовизначенні молоді;
- 5) оцінка свого суспільного становища із загально цивілізаційних позицій;
- 6) правильна відповідь: 1, 2, 3, 4, 5.

Вкажіть мету молодіжної політики:

- 1) підтримання політичної визначеності молоді;
- 2) сприяння молодіжним політизованим утворенням про соціальної спрямованості;
- 3) посилення конструктивної активності молодіжних утворень;
- 4) демократизація та гуманізація суспільства;
- 5) недопущення залучення молоді в антисоціальні об'єднання;
- 6) правильна відповідь: 1, 2, 3, 4, 5.

Вкажіть характерні риси сучасного професійного самовизначення української молоді:

1) економічна пасивність;	4) орієнтація на тіньові доходи і прибутки;
2) орієнтація на високі	5) не готовність до праці в нових умовах;

доходи;

3) не бажання працювати; 6) правильна відповідь: 1, 2, 3, 4, 5.

Продовжіть твердження: необхідність забезпечення рівних умов для трудового стандарту молоді, можливість соціального просування, досягнення економічної самосвідомості – це:

1) професійне самовизначення молоді;	3) економічне самовизначення молоді;
2) політичне самовизначення молоді;	4) культурне самовизначення молоді.

Вкажіть головні проблеми молоді в Україні, згідно із соціологічними дослідженнями:

1) низька народжуваність;	4) соціальне сирітство;
2) безробіття;	5) втрата соціальної перспективи;
3) матеріальна незабезпеченість;	6) правильна відповідь: 2, 3, 5.

Вкажіть, що є об'єктом соціології сім'ї:

1) шлюбно-сімейні відносини;	3) взаємозв'язок сім'ї і суспільства;
2) сфера сімейного життя;	4) правильна відповідь: 1, 2.

Вкажіть предмет соціології сім'ї:

1) загальні основи та принципи шлюбу і сім'ї;	3) типи соціальних відносин характерні для сім'ї;
2) мотивація шлюбів і розлучень;	4) правильна відповідь: 1, 2, 3.

Соціологія вивчає сім'ю як:

1) соціальний інститут;	3) сферу відносин між чоловіком і жінкою;
2) малу соціальну групу;	4) соціологічну категорію.

Вкажіть, які із нижче зазначених термінів означають форму сім'ї:

1) полігінія;	3) аномія;
2) поліандрія;	4) девіація.

Вкажіть, як називається сім'я, що складається із представників двох поколінь: батьків та їхніх дітей:

1) полігамна сім'я;	3) нуклеарна сім'я;
2) розширена сім'я;	4) полігіній на сім'я.

Вкажіть, як у сучасній європейській культурі трактується статеве співжиття кровних родичів:

1) інцест;	3) полігамна сім'я;
2) полігіній на сім'я;	4) андрогінність.

Вкажіть, який із типів сім'ї не зафіксований в історії українського народу:

1) моногамна нуклеарна сім'я;	3) полігіній на сім'я;
2) поліандрійна сім'я;	4) складна багатопокілінна сім'я.

Вкажіть, як називається сім'я, взаємини в якій будуються на основі взаємної поваги і де немає яскраво вираженого лідера:

1) егалітарна;	3) моногамна;
2) авторитарна;	4) нуналуальна.

Вкажіть основні ознаки сім'ї:

- 1) шлюбні зв'язки;
- 2) зв'язки спорідненості;
- 3) спільний побут;
- 4) правильна відповідь: 1, 2, 3.

Вкажіть, який із перелічених шлюбів є моногамним:

- 1) одна жінка і кілька чоловіків;
- 2) один чоловік і кілька жінок;
- 3) кілька чоловіків і кілька жінок;
- 4) один чоловік і одна жінка.

Вкажіть, який із перелічених шлюбів є полігамним:

- 1) одна жінка і кілька чоловіків;
- 2) один чоловік і кілька жінок;
- 3) кілька чоловіків і кілька жінок;
- 4) один чоловік і одна жінка;
- 5) непорядковані сексуальні відносини;
- 6) правильна відповідь: 1, 2.

Вкажіть, який із перелічених шлюбів є полігінією:

- 1) одна жінка і кілька чоловіків;
- 2) один чоловік і кілька жінок;
- 3) кілька чоловіків і кілька жінок;
- 4) один чоловік і одна жінка.

Вкажіть, який із перелічених шлюбів є поліандрією:

- 1) одна жінка і кілька чоловіків;
- 2) один чоловік і кілька жінок;
- 3) кілька чоловіків і кілька жінок;
- 4) один чоловік і одна жінка.

Вкажіть, як іменуються у соціології непорядковані сексуальні відносини:

- 1) інцеси;
- 2) полігінія;
- 3) співжиття;
- 4) андрогінність.

Вкажіть, основні соціологічні підходи до вивчення сім'ї:

- 1) інституціональний;
- 2) інтеракціоністський;
- 3) еволюційний;
- 4) правильна відповідь: 1, 2, 3.

Вкажіть етапи життєвого циклу сім'ї:

- 1) утворення сім'ї;
- 2) завершення дітонародження;
- 3) купівля нерухомості;
- 4) правильна відповідь: 1, 2.

Вкажіть останній етап життєвого циклу сім'ї:

- 1) «порожнє гніздо»;
- 2) початок дітонародження;
- 3) смерть одного із подружжя;
- 4) завершення дітонародження.

Вкажіть основні функції сім'ї:

- 1) репродуктивна;
- 2) виховна;
- 3) господарсько-побутова;
- 4) духовного спілкування;
- 5) сексуальна;
- 6) правильна відповідь: 1, 2, 3, 4, 5.

Вкажіть прикладом якої із функцій сім'ї є задоволення потреби в батьківстві, контактах із дітьми, самореалізації в дітях:

- 1) економічна;
- 2) духовного спілкування;
- 3) виховна;
- 4) репродуктивна.

Вкажіть сучасні тенденції у розвитку сім'ї:

- 1) шлюб стає рівноправним;
- 2) домінантом у шлюбі є чоловік;
- 3) переважають багатодітні сім'ї;
- 4) характерне раннє дітонародження.

Вкажіть для якого суспільства характерна нуклеаризація сім'ї, егалітаризація сімейних взаємин:

- 1) традиційного;
- 2) індустріального.

Вкажіть об'єктом вивчення якого розділу соціології є сім'я як соціальна

група:

- 1) мікросоціології;
- 2) макросоціології.

Вкажіть об'єктом вивчення якого розділу соціології є сім'я як соціальний інститут:

- 1) мікросоціології;
- 2) макросоціології.

Вкажіть, якому із вчених належить фраза: «Сімейний дім сьогодні – найнебезпечніше місце в усьому суспільстві»:

- 1) Д. Мід;
- 2) Е. Гідденс;
- 3) Н. Черниш;
- 4) П. Сорокін.

Продовжіть визначення: дискримінація людей за ознакою статі – це:

- 1) сексизм;
- 2) маскулінність;
- 3) андрогінність;
- 4) біархат.

Продовжіть визначення: сукупність фізичних якостей, моральних норм і поведінкових особливостей, властивих будь-якому чоловікові від народження:

- 1) фемінність;
- 2) маскулінність;
- 3) патріархат;
- 4) андрогінність.

Продовжіть визначення: високий рівень споріднення рис маскулінності та фемінності, що поєднуються в одній особі – це:

- 1) патріархат;
- 2) біархат;
- 3) андрогінність;
- 4) сексизм.

Вкажіть соціолога, що першим почав вивчати явище андрогінності у суспільстві:

- 1) Е. Гідденс;
- 2) П. Сорокін;
- 3) Сандра Бем;
- 4) С. Аш.

Продовжіть визначення: форма суспільного устрою, за якого чоловіки та жінки мають рівне становище в суспільстві - це:

- 1) матриархат;
- 2) патріархат;
- 3) андрогінність;
- 4) біархат.

Продовжіть визначення: процес засвоєння гендерних ролей і відтворення типів поведінки, очікуваних суспільством від чоловіків і жінок – це:

- 1) гендерна соціалізація;
- 2) фемінність;
- 3) андрогінність;
- 4) сексизм.

Вкажіть момент з якого розпочинається первинна гендерна соціалізація:

- 1) навчання в школі;
- 2) працевлаштування;
- 3) вихід на пенсію;
- 4) народження.

Вкажіть рису фемінності хлопців:

- 1) сльози (плаксивість);
- 2) неохайність;
- 3) агресія;
- 4) висока рухова активність.

Вкажіть рису маскулінності дівчат:

- 1) підвищена емоційність;
- 2) чуттєвість;
- 3) агресивність;
- 4) охайність.

Вкажіть статеві девіації:

- 1) транссексуалізм;
- 3) трансвестизм;

2) гомосексуалізм;

4) правильна відповідь: 1, 2, 3.

Продовжіть визначення: узагальнення уявлень, що сформувалися в культурі по відношенні до поведінки чоловіка і жінки - це:

1) гендерні стереотипи;

3) андрогінність;

2) маскулінність;

4) гендерна соціалізація.

Як називається наука, яка розглядає природу, причини, механізми конфліктів у суспільстві, а також розробляє шляхи їх вирішення і попередження?

1) соціологія;

3) суспільна географія;

2) конфліктологія;

4) правознавство.

Зіткнення протилежних цілей, позицій, поглядів, суб'єктів взаємодії – це:

1) протиріччя;

3) конфлікт;

2) конфронтація;

4) ділове партнерство.

Яку назву мають конфлікти, що виникають у результаті розбалансованості між інститутами виробництва, обміну, споживання та власності й є реакцією на перекоси в економічній та соціальній політиці уряду?

1) трудові;

4) економічні;

2) політичні;

5) конфлікт культур;

3) міжетнічні;

6) соціальні.

Як називають конфлікти, що виникають на рівні індивідуальної свідомості?

1) особистісні;

4) конфлікт належності;

2) міжособистісні;

5) конфлікт із зовнішнім середовищем;

3) міжгрупові;

6) конфлікт культур.

Як називають конфлікти, що виникають як суперечність між двома і більше людьми?

1) особистісні;

4) конфлікт належності;

2) міжособистісні;

5) конфлікт із зовнішнім середовищем;

3) міжгрупові;

6) конфлікт культур.

Як називають конфлікти, що виникають через відчуття тиску з боку адміністрації, закону, норм, заборон, порядку?

1) особистісні;

4) конфлікт належності;

2) міжособистісні;

5) конфлікт із зовнішнім середовищем;

3) міжгрупові;

6) конфлікт культур.

Як називають конфлікти, що виникають між соціальними групами?

1) особистісні;

4) конфлікт належності;

2) міжособистісні;

5) конфлікт із зовнішнім середовищем;

3) міжгрупові;

6) конфлікт культур.

Як називають конфлікти, що виникають у результаті відсутності чіткої законодавчої бази вирішення трудових спорів?

1) трудові;

4) економічні;

2) політичні;

5) конфлікт культур;

3) міжетнічні;

6) соціальні.

Як називають конфлікти, що виникають у результаті суперечності в структурі інституту влади та держави?

1) трудові;	4) економічні;
2) політичні;	5) конфлікт культур;
3) міжетнічні;	6) соціальні.

Як називають конфлікти, що виникають у результаті боротьби за права та інтереси етнічних і національних груп?

1) трудові;	4) економічні;
2) політичні;	5) конфлікт культур;
3) міжетнічні;	6) соціальні.

Як називають конфлікти, що виникають у вигляді суперечності між спільнотами, соціальними групами, які дбають про власні інтереси та цілі?

1) трудові;	4) економічні;
2) політичні;	5) конфлікт культур;
3) міжетнічні;	6) соціальні.

Боротьба за визнання особистих досягнень, здібностей, мета якої – набуття кращих соціальних позицій, визнання – це:

1) конфронтація;	3) конкуренція;
2) суперництво;	4) передконфліктна ситуація.

Як називають своєрідний стан, що утворюється на етапі переростання протиріччя в конфлікт?

1) конфронтація;	3) конкуренція;
2) суперництво;	4) передконфліктна ситуація.

Як називають конфлікти, що виникають через проблему подвійної належності індивіда до певної групи чи позиції?

1) особистісні;	4) конфлікт належності;
2) міжособистісні;	5) конфлікт із зовнішнім середовищем;
3) міжгрупові;	6) конфлікт культур.

Пасивне протистояння груп з протидіючими інтересами – це:

1) конфронтація;	3) конкуренція;
2) суперництво;	4) передконфліктна ситуація.

Праця, трудова діяльність та поведінка індивідів, а також спільнот і сфері праці – це об'єкт вивчення:

1) економічної соціології;	3) соціології підприємництва;
2) соціології праці;	4) теорії соціального управління.

Учасники економічного життя, що пронизані соціально-економічними стосунками – це об'єкт вивчення:

1) економічної соціології;	3) соціології підприємництва;
2) соціології праці;	4) теорії соціального управління.

Соціальні системи, що утворюються в суспільстві для досягнення певної мети – це об'єкт вивчення:

1) економічної соціології;	3) соціології підприємництва;
2) соціології праці;	4) теорії соціального управління.

Предмет вивчення економічної соціології – це:

1) соціально-економічні	3) управління соціально-трудовами

соціально-трудові відносини; 4) управлінські відносини.

1) соціально-економічні відносини;	3) управління соціально-трудовими відносинами;
------------------------------------	--

Предмет вивчення соціології праці – це:

1) соціально-економічні відносини;	3) управління соціально-трудовими відносинами;
------------------------------------	--

2) соціально-трудові відносини; 4) управлінські відносини.

Предмет вивчення соціології управління (і праці)– це:

1) соціально-економічні відносини;

2) соціально-трудові відносини; 4) управлінські відносини.

Вчений, який розглядав економічну свідомість, економічну культуру, економічну поведінку як категорії економічної соціології через призму культури:

1) М. Вебер; 3) Т. Мальтус;
2) Е. Дюркгайм; 4) Й. Шумпетер.

Вчений, який зробив значний внесок у інституціоналізацію економічної соціології (називав «соціологічною економікою»), виділив її галузі, розглядав підприємство як центр економічної системи:

1) М. Вебер;   3) Т. Мальтус;
2) Е. Дюркгайм;   4) Й. Шумпетер.

Вчений, який показав взаємозв'язок між виробництвом, споживанням та динамікою кількості населення, розглядав причини бідності окремих груп:

1) М. Вебер;
2) Е. Дюркгайм;
3) Т. Мальтус;
4) Й. Шумпетер.

Вчений, який розглядав поняття «поділ праці» у економічній соціології, а також власність та облік як економічні інституції, проблеми споживання, грошей, винагороди:

1) М. Вебер; 3) Т. Мальтус;
2) Е. Дюркгейм; 4) Й. Шумпетер.

Представники першого етапу розвитку економічної соціології:

1) Р. Арон, А. Тофлер, Дж. Гелбрейт;

2) К. Маркс, М. Вебер, Е. Дюркгайм;

3) А. Сміт, Д. Рікардо, Т. Мальтус;

4) М. Туган-Барановський, Т. Парсонс, Н. Смелзер.

Представники другого етапу розвитку економічної соціології:

1) Р. Арон, А. Тофлер, Дж. Гелбрейт;

2) К. Маркс, М. Вебер, Е. Дюркгайм;

3) А. Сміт, Д. Рікардо, Т. Мальтус;

4) М. Туган-Барановський, Т. Парсонс, Н. Смелзер.

Представники третього етапу розвитку економічної соціології:

- 1) Р. Арон, А. Тофлер, Дж. Гелбрейт;
- 2) К. Маркс, М. Вебер, Е. Дюркгайм;
- 3) А. Сміт, Д. Рікардо, Т. Мальтус;
- 4) М. Туган-Барановський, Т. Парсонс, Н. Смерзлер.

Представники сучасного етапу розвитку економічної соціології:

- 1) Р. Арон, А. Тофлер, Дж. Гелбрейт;
- 2) К. Маркс, М. Вебер, Е. Дюркгайм;
- 3) А. Сміт, Д. Рікардо, Т. Мальтус;
- 4) М. Туган-Барановський, Т. Парсонс, Н. Смерзлер.

У соціології праці теорія організації праці на робочому місці Ф. Тейлора характеризує етап:

- 1) «гуманізації праці»;
- 2) «людини біологічної»;
- 3) «соціально-психологічної людини»;
- 4) «фізичної людини».

У соціології праці дослідження умов праці А. Файолем характеризує етап:

- 1) «гуманізації праці»;
- 2) «людини біологічної»;
- 3) «соціально-психологічної людини»;
- 4) «фізичної людини».

У соціології праці доктрина людських відносин Е. Мейо характеризує етап:

- 1) «гуманізації праці»;
- 2) «людини біологічної»;
- 3) «соціально-психологічної людини»;
- 4) «фізичної людини».

У соціології праці теорія збагачення праці Ф. Герцберга характеризує етап:

- 1) «гуманізації праці»;
- 2) «людини біологічної»;
- 3) «соціально-психологічної людини»;
- 4) «фізичної людини».

Суть егоцентричної мотиваційної моделі:

- 1) в праці визначальним є бажання бути цінним для групи;
- 2) людина сприймає працю творчо, самовдосконалюється;
- 3) праця для людини – вимушений і важкий феномен;
- 4) трудова мобільність визначається пристосуванням до середовища.

Суть самоактуалізаційної мотиваційної моделі:

- 1) в праці визначальним є бажання бути цінним для групи;
- 2) людина сприймає працю творчо, самовдосконалюється;
- 3) праця для людини – вимушений і важкий феномен;
- 4) трудова мобільність визначається пристосуванням до середовища.

Суть самореалізаційної мотиваційної моделі:

- 1) в праці визначальним є бажання бути цінним для групи;
- 2) людина сприймає працю творчо, самовдосконалюється;
- 3) праця для людини – вимушений і важкий феномен;
- 4) трудова мобільність визначається пристосуванням до середовища.

Соціологія досліджує політику як:

- 1) феномен світового розвитку
- 2) і компонент людської цивілізації;
- 3) послідовно-хронологічний опис розвитку політичних інститутів та ідей;

2) взаємодію індивідів, соціальних спільнот та інститутів з огляду влади;	4) психологічний механізм і стереотип політичної поведінки.

Предметом соціології політики є:

1) пов'язана деградація довкілля з політичними процесами;	3) вплив економічних процесів на політичні структури;
2) правові та державні норми та інститути;	4) соціальні механізми влади і впливів у суспільстві.

Специфічний вид діяльності людей, пов'язаний з утвердженням права індивідів, груп і спільнот на управління суспільством – це:

1) влада;	3) політика;
2) держава;	4) політична сфера.

Простір, в межах якого здійснюється діяльність людей, пов'язана з утвердженням права індивідів, груп і спільнот на управління суспільством:

1) влада;	3) політика;
2) держава;	4) політична сфера.

Здатність нав'язувати свою волю іншим і мобілізувати ресурси для досягнення поставленої мети – це:

1) влада;	3) політика;
2) держава;	4) політична сфера.

«Політична система – це усталена структура, що складається з держави, її органів, політичних партій, ЗМІ тощо» – таке розуміння надає підхід:

1) бігевіористський;	3) структурно-функціоналістський;
2) конфліктологічний;	4) феноменологічний.

«Політична система – це сукупність механізмів підтримки певної структури цінностей і зразків поведінки» – таке розуміння надає підхід:

1) бігевіористський;	3) структурно-функціоналістський;
2) конфліктологічний;	4) феноменологічний.

Політичний конформізм притаманний суспільствам у стані:

1) кризи та бідності;	3) рівноваги та добробуту;
2) аномії та змін;	4) конфлікту та негараздів.

Соціальний механізм взаємодії особистості та соціальної спільноти з середовищем проживання – це визначення культури:

1) у вузькому розумінні;	3) у початковому розумінні;
2) у соціогуманітарному розумінні;	4) у широкому розумінні.

Зміни у навколишньому середовищі, які відбулися під впливом людини – це визначення культури:

1) у вузькому розумінні;	3) у початковому розумінні;
2) у соціогуманітарному розумінні;	4) у широкому розумінні.

Система цінностей, переконань, норм поведінки особистості та соціальної спільноти – це визначення культури:

1) у вузькому розумінні;	3) у початковому розумінні;
2) у соціогуманітарному розумінні;	4) у широкому розумінні.

Ядром культури у соціології вважають:

1) норми;	3) потреби;
2) зразки;	4) цінності.

Суть поняття «цінності»:

- 1) правила поведінки, очікування і стандарти, які регулюють поведінку людей, суспільне життя;
- 2) типові зразки орієнтації людей в різних сферах соціального життя;
- 3) загальноприйнятні переконання щодо цілей, до яких людина повинна прагнути;
- 4) регулятиви особистості, сформовані на власному повсякденному досвіді.

Суть поняття «соціокультурні уявлення»:

- 1) правила поведінки, очікування і стандарти, які регулюють поведінку людей, суспільне життя;
- 2) типові зразки орієнтації людей в різних сферах соціального життя;
- 3) загальноприйнятні переконання щодо цілей, до яких людина повинна прагнути;
- 4) регулятиви особистості, сформовані на власному повсякденному досвіді.

Суть поняття «соціальні норми»:

- 1) правила поведінки, очікування і стандарти, які регулюють поведінку людей, суспільне життя;
- 2) типові зразки орієнтації людей в різних сферах соціального життя;
- 3) загальноприйнятні переконання щодо цілей, до яких людина повинна прагнути;
- 4) регулятиви особистості, сформовані на власному повсякденному досвіді.

Складові горизонтальної структури культури:

1) цінності, норми;	3) форми культури;
2) зразки поведінки, уявлення;	4) 1) та 2) відповіді.

Складові вертикальної структури культури:

1) цінності, норми;	3) форми культури;
2) зразки поведінки, уявлення;	4) 1) та 2) відповіді.

Теократія як тип відносин між державою і церквою - це:

- 1) взаємоневтручання церкви у справи держави і держави – у справи церкви;
- 2) законодавче забезпечення привілейованого стану певної церкви у державі;
- 3) повна залежність церкви від держави;
- 4) отождолення церковної і державної влади;
- 5) активне втручання державних інституцій у справи церкви.

Цезаропатизм як тип відносин між державою і церквою – це:

- 1) взаємоневтручання церкви у справи держави і держави – у справи

церкви;

2) законодавче забезпечення привілейованого стану певної церкви у державі;

3) повна залежність церкви від держави;

4) ототожнення церковної і державної влади;

5) активне втручання державних інституцій у справи церкви.

Державна церква як тип відносин між державою і церквою – це:

1) взаємоневтручання церкви у справи держави і держави – у справи церкви;

2) законодавче забезпечення привілейованого стану певної церкви у державі;

3) повна залежність церкви від держави;

4) ототожнення церковної і державної влади;

5) активне втручання державних інституцій у справи церкви.

Відокремлення церкви від держави як тип відносин між державою і церквою:

1) взаємоневтручання церкви у справи держави і держави – у справи церкви;

2) законодавче забезпечення привілейованого стану певної церкви у державі;

3) повна залежність церкви від держави;

4) ототожнення церковної і державної влади;

5) активне втручання державних інституцій у справи церкви.

Відокремлення церкви і держави як тип відносин між державою і церквою:

1) взаємоневтручання церкви у справи держави і держави – у справи церкви;

2) законодавче забезпечення привілейованого стану певної церкви у державі;

3) повна залежність церкви від держави;

4) ототожнення церковної і державної влади;

5) активне втручання державних інституцій у справи церкви.

Розширення сфери функціонального впливу релігії на суспільство, поширення релігійного санкціонування на соціальні інститути, людські стосунки, форми суспільної свідомості, поведінку і діяльність людей – це суть:

1) клерикалізму;

3) секуляризації;

2) сакралізації;

4) фундаменталізму.

Звуження сфери функціонального впливу релігії на суспільство, індивіда, звільнення їх життєдіяльності від релігійно-церковного санкціонування – це суть:

1) клерикалізму;

3) секуляризації;

2) сакралізації;

4) фундаменталізму.

Релігійний світ виконує роль “доповнення” до соціального світу, зняття життєво важливих суперечностей і проблем людського буття в усіх їх

виявах – це суть функції релігії:

1) компенсаторної;	4) комунікативної;
2) світоглядної;	5) регулятивної;
3) інтегративної;	6) дезінтегративної.

Ідеологічна, організуюча здатність через релігійні інституції забезпечувати безконфліктний зв'язок, злагоду, консолідацію суспільства, певних суспільних утворень – це суть функції релігії:

1) компенсаторної;	4) комунікативної;
2) світоглядної;	5) регулятивної;
3) інтегративної;	6) дезінтегративної.

Спілкування, соціалізація, передача релігійного досвіду, обмін, засвоєння інформації як у межах певного релігійного об'єднання, так і поза ним – це суть функції релігії:

1) компенсаторної;	4) комунікативної;
2) світоглядної;	5) регулятивної;
3) інтегративної;	6) дезінтегративної.

Фактор стосунків, дій релігійних і нерелігійних індивідів та релігійних спільнот, діючи через настанови, переконання, норми, ціннісні орієнтації – це суть функції релігії:

1) компенсаторної;	4) комунікативної;
2) світоглядної;	5) регулятивної;
3) інтегративної;	6) дезінтегративної.

Назвіть представників Чиказької школи соціології міста:

1) Р. Парк;	3) Е. Дюркгайм;
2) Е. Берджес;	4) правильна відповідь: 1), 2).

Назвіть працю представників Чиказької школи соціології міста, де вперше розкрито ідеї соціології доквілля:

1) «Місто»;	3) «Сільське поселення»;
2) «Урбанізація»;	4) «Агломерація».

Вкажіть вчених, які в 60-х роках XX ст. розробили в соціології теорію «екологічного комплексу»:

1) М. Вебер, К. Маркс;	3) Р. Парк, Е. Берджес;
2) О. Дункан, Л. Шноре;	4) Е. Дюркгайм, Е. Гіденс.

Вкажіть автора трактату із соціології доквілля «Екологія людини» (1950):

1) А. Хоулі;	3) Р. Парк;
2) М. Вебер;	4) П. Сорокін.

Вкажіть науку, назва якої була сформульована на Всесвітньому конгресі соціологів у Варні (1970):

1) соціологія доквілля;	3) соціальна екологія;
2) інвайронментальна соціологія;	4) соціологія екологічних рухів.

Вкажіть місто, в якому вперше на території України була проведена конференція з проблем соціальної екології (1986):

1) Київ;	3) Львів;

2) Одеса;

4) Харків.

Вкажіть українського вченого, який працює у сфері соціології довкілля:

1) Н. Черниш;

3) В. Піча;

2) Е. Гіденс;

4) О. Стегній.

Вкажіть українського вченого, який вперше у своїх працях почав наголошувати на глобальні біологічні та геологічні наслідки соціальної діяльності людства:

1) М. Драгоманов;

3) М. Грушевський;

2) С. Подолинський;

4) В. Вернадський.

Продовжіть визначення: індивідуальні і колективна здатність до усвідомлення нерозривного зв'язку людини з природою, залежності добробуту людей від цілісності природного середовища, вміння та звичка діяти, не порушуючи зв'язків та кругообігів у природі – це:

1) екологічна культура;

3) екологічна освіта;

2) екологічна свідомість;

4) екологічний рух.

Продовжіть визначення: свідомий і планомірний розвиток знань про навколишнє природне середовище – це:

1) екологічна культура;

3) екологічна освіта;

2) екологічна політика;

4) екологічний рух.

Продовжіть визначення: соціальна діяльність, спрямована на забезпечення економічних, соціальних і культурних умов необхідних для гармонійного буття, збереження і відтворення навколишнього середовища – це:

1) екологічна поведінка;

3) екологічна освіта;

2) екологічна свідомість;

4) екологічна політика.

Продовжіть визначення: система взаємопов'язаних дій в яких реалізуються освіченість людини щодо закономірностей функціонування довкілля, бережливе ставлення до нього – це:

1) екологічна поведінка;

3) екологічна свідомість;

2) екологічна політика;

4) екологічний культура.

Назвіть останній етап соціологічного дослідження:

1) упорядкування та обробка
зібраної інформації;

3) розробка рекомендацій;

2) розробка програми
соціологічного дослідження;

4) збір первинної соціологічної
інформації.

Назвіть другий етап соціологічного дослідження?

1) упорядкування та обробка
зібраної інформації;

3) розробка рекомендацій;

2) розробка програми
соціологічного дослідження;

4) збір первинної соціологічної
інформації.

Який метод збору соціологічної інформації передбачає дослідження попиту, пропозиції, споживацької переваги населення, його пріоритети в економіці, політиці, соціокультурній сфері?

1) тестування;

6) аналіз документа;

2) спостереження;	7) опитування;
3) соціометрія;	8) експеримент;
4) методика виміру соціальних установок;	9) маркетинго-соціологічні методики.
5) експертне оцінювання;	

Який метод збору соціологічної інформації передбачає вимірювання інтелекту, творчості, знання, вмінь, темпераменту, мотивації?

1) тестування;	6) аналіз документа;
2) спостереження;	7) опитування;
3) соціометрія;	8) експеримент;
4) методика виміру соціальних установок;	9) маркетинго-соціологічні методики.
5) експертне оцінювання;	

Який метод збору соціологічної інформації передбачає можливість отримати інформацію про кількісні та якісні зміни діяльності та поведінки об'єкта під дією певних факторів?

1) тестування;	6) аналіз документа;
2) спостереження;	7) опитування;
3) соціометрія;	8) експеримент;
4) методика виміру соціальних установок;	9) маркетинго-соціологічні методики.
5) експертне оцінювання;	

Назвіть третій етап соціологічного дослідження?

1) упорядкування та обробка зібраної інформації;	3) розробка рекомендацій;
2) розробка програми соціологічного дослідження;	4) збір первинної соціологічної інформації.

Який метод збору соціологічної інформації передбачає конструювання і застосовування соціологічних шкал для виявлення соціальних установок різних груп людей?

1) тестування;	6) аналіз документа;
2) спостереження;	7) опитування;
3) соціометрія;	8) експеримент;
4) методика виміру соціальних установок;	9) маркетинго-соціологічні методики.
5) експертне оцінювання;	

2 рівень

1. Сформулюйте означення головних категорій соціології. Що є об'єктом і предметом соціології?
2. Опишіть структуру науки соціологія.
3. Розкрийте місце соціології в системі гуманітарних наук.
4. Функції соціології.
5. Поняття особистості. Соціологічна структура особистості.
6. Умови формування суспільного життя.
7. Етапи соціалізації людини.
8. Що таке соціальна група? Чим зумовлено формування соціальних груп?
9. Сім'я як соціальна група. Головні функції сім'ї.
10. Групи, об'єднані подібністю поведінки.
11. Територіальні спільноти та цільові групи, їх характерні ознаки.
12. Якими ознаками характеризуються етноси як соціальні спільноти?
13. Поняття суспільства.
14. Які типи суспільств виділяють в американській соціології за головним способом здобуття засобів до існування? Які їх головні риси?
15. Які типи суспільств виділяє Е. Гідденс за головним способом здобуття засобів до існування? Які їх головні риси?
16. Які типи суспільств виділяють за ціннісними критеріями?
17. Які головні риси постіндустріального суспільства?
18. Модернізація суспільства. Види модернізації.
19. Види соціальної структури суспільства.
20. Історичні типи соціальної структури суспільства.
21. Соціальна стратифікація суспільства.
22. Обґрунтуйте різницю між поняттями „клас" і „статус".
23. Соціальні зміни. Соціальна трансформація.
24. Поняття соціального зв'язку та соціальної взаємодії. Види соціальної взаємодії.
25. Сформулюйте головні положення теорії соціального обміну Дж. Гоманса.
26. Сформулюйте головні положення теорії символічного інтеракціонізму.
27. Сформулюйте головні положення теорії драматичного підходу.
28. Що таке соціальний конфлікт? Які виділяють типи соціальних конфліктів?

29. Що таке соціальний інститут? Які головні риси соціальних інститутів?
30. Типи соціальних інститутів. Їх функції.
31. Розкрийте сутність категорії „соціальна організація”. Які характерні ознаки соціальних організацій?
32. Елементи соціального контролю.
33. Типи прикладних соціологічних досліджень. Етапи соціологічних досліджень.
34. Програма соціологічного дослідження.
35. Опишіть особливості використання соціологічного методу „експеримент”?
36. Опишіть особливості використання методики виміру соціальних установок?
37. Опишіть особливості використання соціологічного методу „тестування”?
38. Опишіть особливості використання соціологічного методу „спостереження”?
39. Опишіть особливості використання соціологічного методу „соціометрія”?
40. Опишіть особливості використання соціологічного методу „опитування”?

ДОДАТКИ

Додаток А

ТЕСТ: «РОЛІ В ГРУПІ»

Заповнивши цю анкету, Ви матимете змогу: зорієнтуватися у власних нахилах до виконання ролей у групі; вдосконалити ролі, які найбільш природні, зробити їх виразнішими, щоб підкреслити конструктивний внесок у роботу групи; подумати над тим, що не варто виконувати ролі, які є для Вас чужими. Краще розвивати себе, вдосконалюючи ролі, що відповідають Вам, підбирати в команду людей, які будуть доповнювати один одного.

Анкета самооцінки

Виділіть по 10 балів на ко **жу** з 7 блоків анкети. Можете поставити 10 балів біля одного варіанта, який точно описує Вашу поведінку у групі, або розділити 10 балів на декілька варіантів, які описують Вашу поведінку більш-менш адекватно.

БЛОК 1. Вважаю, що мій внесок у роботу групи полягає в тому, що

А	Можу швидко зауважити та використати нові можливості	
Б	Можу добре працювати з різними людьми	
В	Маю здатність висувати нові ідеї	
Г	Можу «витягнути» з членів групи те, що в них є найкращого (щоб вони сприяли досягненню цілей і завдань групи)	
Д	Спроможний доводити справи до кінця, що пов'язано з ефективністю	
Е	Можу сприймати на якийсь час непопулярність моєї особи, якщо це буде мати корисні наслідки для справи	
Є	Відчуваю, що є реалістичне і правдоподібне, якщо йдеться про досягнення успіху	
Ж	Можу запропонувати якийсь альтернативний вихід без упередження і небажання	
Всього		10

БЛОК 2. Якщо я маю якісь недоліки у роботі групи, то

А	Почуваюся невпевнено, коли на нараді немає порядку, коли вона повністю не контролюється і загалом її добре не проводять	
Б	Схильний сприймати на віру ідеї тих, хто вміє добре їх	

	аргументувати, ще до того, як вони будуть ретельно розглянуті	
В	Можу почати багато говорити, коли в групі обговорюють нові ідеї	
Г	Через свої стійкі погляди мені важко відразу і з ентузіазмом приєднатися до колег	
Д	Іноді видаюся авторитарним і деспотичним, коли треба, щоб справа була зроблена	
Е	Мені буває важко брати на роль лідера, оскільки я дуже чутливий до атмосфери в групі, настроїв інших членів	
Є	Маю схильність захоплюватися власними ідеями, втрачаючи контакт з тим, що відбувається довкола	
Ж	На думку колег, я занадто переймаюся дрібницями і можливістю невдалого розвитку справ	
Всього		10

БЛОК 3. Коли я разом з іншими працюю над проблемою, то

А	Можу впливати на інших людей, «не тиснучи» на них	
Б	Моя чутливість допомагає уникнути помилок	
В	Готовий втрутитися, коли бачу, що на загальні розмови витрачається багато часу і головна мета втрачається	
Г	Від мене завжди можна очікувати чогось оригінального	
Д	Завжди готовий підтримати хорошу пропозицію задля спільного інтересу	
Е	Уважно стежу за новими ідеями, подіями у своїй галузі	
Є	Вважаю, що мої здорові судження допомагають прийняти правильне рішення	
Ж	На мене можна покластися в будь-якій відповідальній роботі	
Всього		10

БЛОК 4. Мені притаманний такий підхід до роботи в групі

А	Я не проти, якнайбільше довідатися про моїх колег	
Б	Я не боюся висловити сумнів, стати на сторону меншості, незважаючи на авторитети	
В	Здебільшого можу аргументовано спростувати невдалу пропозицію	
Г	Вважаю, що можу підштовхнути втілення задумів у життя	
Д	Маю схильність уникати очевидних рішень, відшуковуючи	

	незвичайні способи розв'язання проблеми	
Е	Доводжу до досконалості справу, за яку взявся	
Є	Готовий використовувати задля справи контакти, які маю за межами групи	
Ж	Завжди готовий ознайомитися з різними поглядами, проте звичайно не вагаюся, коли треба приймати рішення	
Всього		10

БЛОК 5. Отримую задоволення від роботи в групі, тому що

А	Мені подобається аналізувати ситуації і оцінювати можливі напрями діяльності	
Б	Мені цікаво знаходити практичні шляхи вирішення проблеми	
В	Мені приємно відчувати, що я сприяю налагодженню хороших взаємовідносин у групі	
Г	Маю великий вплив на прийняття рішень	
Д	Маю змогу зустрічатися з людьми, які можуть запропонувати щось нове	
Е	Можу переконати людей діяти так, як вважаю за потрібне	
Є	Можу приділити роботі максимум уваги	
Ж	Мені подобається поле діяльності, яке розширює межі моєї уяви	
Всього		10

БЛОК 6. Якщо я несподівано отримую складне завдання, яке треба виконати за короткий термін у групі недоброзичливців

А	У мене виникає бажання заховатися, щоб придумати, як вийти з цієї складної ситуації	
Б	Я готовий до співпраці з людьми, які позитивно ставляться до справи	
В	Я намагався б полегшити завдання, визначивши, що повинні робити окремі особи	
Г	Моя природна терпеливість допоможе виконати завдання вчасно	
Д	Вважаю, що зберіг би спокій і чіткість думок	
Е	Я б наполегливо просувався до поставленої мети, незважаючи на перешкоди	
Є	Я готовий взяти на себе керівництво, побачивши, що	

	справа не просувається	
Ж	Я розпочав би обговорення, щоб стимулювати появу нових ідей та зрушитися з місця	
Всього		10

БЛОК 7. Мої проблеми у роботі в групі

А	Я схильний виявляти нетерпеливість, якщо хтось заважає просуванню вперед	
Б	Інші можуть критикувати мене за суто аналітичний підхід і зневажання інтуїції	
В	Моє бажання забезпечити високоякісне виконання роботи може затримати просування вперед	
Г	Маю схильність швидко втрачати інтерес, потребую підштовхування від інших членів групи	
Д	Мені важко розпочати виконання роботи, якщо нечіткі цілі	
Е	Іноді мені важко виявити та з'ясувати суперечливі моменти, з якими доводиться зіштовхуватися	
Є	Я свідомо вимагаю від інших те, що не можу виконати сам	
Ж	Я втрачаю впевненість, коли зіштовхуюся зі справжньою опозицією	
Всього		10

Ключ до анкети

Для підведення підсумків підрахуйте суму балів у кожному стовпчику. Номер позиції відповідає певному рольовому типу.

БЛОК	ПОЗИЦІЯ							
	ПО	ПЛ	ЛД	ЛІ	ЛК	СУ	ЛГ	ПЕР
1	є	г	е	в	а	ж	б	д
2	а	б	д	є	в	г	е	ж
3	ж	а	в	г	е	є	д	б
4	г	ж	б	д	є	в	а	е
5	б	е	г	ж	д	а	в	є
6	е	в	є	а	ж	д	б	г
7	д	є	а	е	г	б	ж	в

ПО – практичний організатор

ПЛ – природний лідер

ЛД – людина дії

ЛІ – людина ідеї

ЛК – людина контактів

СУ – суддя

ЛГ – людина групи

ПЕР – перфекціоніст
(прагне досконалості)

Інтерпретація

Найвищий результат у стовпчику свідчить про те, яку конструктивну роль у групі Ви виконуєте. Наступний за кількістю балів стовпчик стосується ролі, яку Ви виконуєте, якщо з якихось причин попередня роль є менш потрібною. Останній та передостанній результати (за кількістю балів) свідчать про те, що ці ролі найслабші й їх треба розвивати. Цілком можливо замість примусового зміцнення цих ролей треба знайти колег, які могли б бути добрим доповненням.

Результати

РОЛЬ	Результати			
	низькі	середні	високі	дуже високі
ПО	0–6	7–11	12–16	17–23
ПЛ	0–6	7–10	11–13	14–23
ЛД	0–8	9–13	14–17	18–36
ЛП	0–4	5–8	9–12	13–29
ЛК	0–6	7–9	10–11	12–21
СУ	0–5	6–9	10–12	13–19
ЛГ	0–8	9–12	13–16	17–25
ПЕР	0–3	4–6	7–6	10–17

Джерело: “Role w grupie. Kwestionariusz samooceny” opr. Przez B. Kousznik na podstawie prac: M. Belbin. Team roles at Work (1993) i V. Hall, D. Oldroyd. Management Self-Development for Staff in Secondary Schools (1990).

Опис ролей у групі

Природний лідер (ПЛ) – турбується про те, як група намагається досягнути мети. В стані ефективно використати можливості колективу. Знає, в чому переваги та слабкості (недоліки) групи, вміє використати індивідуальний потенціал кожного працівника. Головні риси: врівноважений, домінуючий, екстраверт. Для нього більш характерний здоровий глузд, ніж інтелектуальний підхід; як керівник не агресивний.

Людина дії (ЛД) – спрямовує зусилля групи в потрібному напрямі; зосереджує свою увагу на визначенні цілей і пріоритетів; прагне впливати на зміст дискусії в групі, на результати активності групи. Головні риси: неспокійний, домінуючий, екстраверт, імпульсивний, легко впадає в гнів. Хочє швидко бачити результати. Прагне до змагання, суперництва. Буває грубим, але завдяки йому щось насправді відбувається.

Практичний організатор (ПО) – замінює концепції та плани

практичною діяльністю і реалізовує погоджені плани систематично й ефективно. Головні риси: врівноважений, самодисциплінований. Завдяки йому відбувається реалізація проектів і виконання планів. Прагне конкретних дій, не любить, якщо плани змінюються.

Людина ідеї (ЛІ) – висуває нові ідеї та стратегії, особливу увагу приділяючи найважливішим проблемам. Своє бачення справи протиставляє груповому, не боючись конфронтації. Головні риси: домінуючий, інтелігентний, інтроверт. Може забувати про деталі і робити помилки, а також критикувати ідеї інших. Чим важливіша проблема, тим амбітніше береться за її виконання. Вважає, що добрі задуми (ідеї) спочатку можуть видаватися дивними і неправдоподібними. Довкола нього створюється аура «генія».

Людина контактів (ЛК) – вивчає, аналізує і постачає інформацію на тему задумів, стану знань і дій поза групою. Налагоджує зовнішні контакти, які можуть бути корисними для колективу; вміє вести потрібні переговори. Головні риси: врівноважений, домінуючий, екстраверт. Підтримує все нове (інновації), хороший імпровізатор. Трохи цинічний у пошуках корисного для групи, вважає, що нові можливості виникають внаслідок помилок інших.

Суддя (СУ) – аналізує проблему, оцінює задуми, завдяки йому група стартує з добре продуманої позиції і приймає продумане рішення. Головні риси: інтелігентний, врівноважений, інтроверт. Дуже об'єктивний, безпристрасний, спокійний, любить мати час для роздумів, іноді йому бракує ентузіазму, але його спокій сприяє прийняттю обдуманих рішень.

Людина групи (ЛГ) – підтримує членів групи, формує мораль групи, якщо є якісь недоліки, то вміє попередити конфлікти, формує «дух» групи, укріплює співпрацю і взаємне порозуміння, лояльний щодо колективу. Екстраверт, врівноважений, не прагне до домінування і змагання (суперництва), здатний відчувати стан іншої людини. Можливо його внесок не надто помітний, але його лояльність і відданість групі важко переоцінити.

Перфекціоніст (ПЕР) – зорієнтований на корисний ефект (результат); на закінчення завдання у визначений термін і виконання його на найвищому рівні; може бути важким у контактах через те, що не любить випадковостей, тоне у деталях, які не є суттєвими для виконання завдання. Завжди чітко уявляє мету. Неспокійний, напружений, інтроверт, дисциплінований.

Додаток Б
ТИПОЛОГІЯ ШЛЮБУ*

Критерій	Тип	Визначення
Вибір партнерів	Сорорат	Вдовець удруге одружується на молодшій сестрі покійної дружини
	Левірат	Удова вибирає партнера серед братів свого чоловіка
	Кузенний	Між двоюрідними родичами
	Морганатичний	Між партнерами різного статусу
	Ендогамія	Партнер вибирається тільки з представників своєї групи
	Екзогамія	Партнер вибирається тільки поза спорідненою групою
Чисельність шлюбної групи	Моногамія	Чоловік з жінкою
	Бігамія	Чоловік з двома жінками або жінка з двома чоловіками
	Полігамія (полігінія)	Більше одного нареченого (нареченої)
	Сероратна полігінія	Багато жінок
	Поліандрія	Кілька жінок, що є сестрами
	Братська поліандрія	Багато чоловіків
	Груповий	Кілька чоловіків, що є братами, кілька чоловіків з кількома жінками
Права подружжя	Патріархальний	Домінує чоловік
	Матріархальний	Домінує жінка
	Егалітарний	Рівні права у чоловіка і жінки
Юридичне оформлення шлюбу	Громадянський	Юридично не засвідчений
	Офіційний	Юридично засвідчений документами
	Фіктивний	Юридично засвідчений, проте, реально не існуючий
Місце проживання подружжя	Патрілокальний	У батьків чоловіка
	Матрілокальний	У батьків жінки
	Неолокальний	Окремо один від одного
	Унілокальний	Усі разом

---

* Друкується без змін за: Дворецька Г. В. Соціологія: [навчальний посібник] / Г. В. Дворецька. – К. : КНЕУ, 2002. – 472 с.

Додаток В

ФУНКЦІЇ СІМ'Ї*

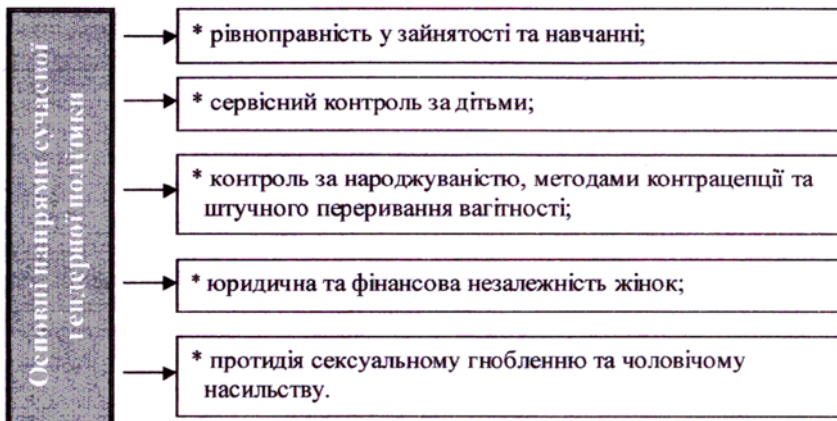
Сфера сімейної діяльності	Суспільні функції	Індивідуальні функції
1	2	3
Репродуктивна	Біологічне відтворення	Прагнення мати дітей
Виховна	Соціалізація молодого покоління. Підтримка культурної безперервності суспільства	Задоволення потреби в батьківстві, контактах з дітьми, їх виховання, самореалізація в дітях
Господарсько-побутова	Підтримка фізичного здоров'я членів суспільства, догляд за дітьми	Одержання господарсько-побутових послуг одним членом сім'ї від інших
Економічна	Економічна підтримка неповнолітніх і непрацездатних членів	Одержання матеріальних засобів одними членами сім'ї від інших (у випадку непрацездатності або в обмін за послуги)
Первісного соціального контролю	Моральна регламентація поведінки членів сім'ї в різних сферах життєдіяльності, а також відповідальність і зобов'язання у відносинах між подружжям, батьками і дітьми, представниками старшого і середнього поколінь	Формування і підтримка правових і моральних санкцій за негативну поведінку і порушення моральних норм взаємовідносин між членами сім'ї
Духовного спілкування	Розвиток особистості членів сім'ї	Духовне взаємозбагачення членів сім'ї. Зміцнення дружніх основ шлюбного союзу
Соціально-статусна	Надання певного соціального статусу членам сім'ї. Відтворення соціальної структури	Задоволення потреб у соціальному просуванні

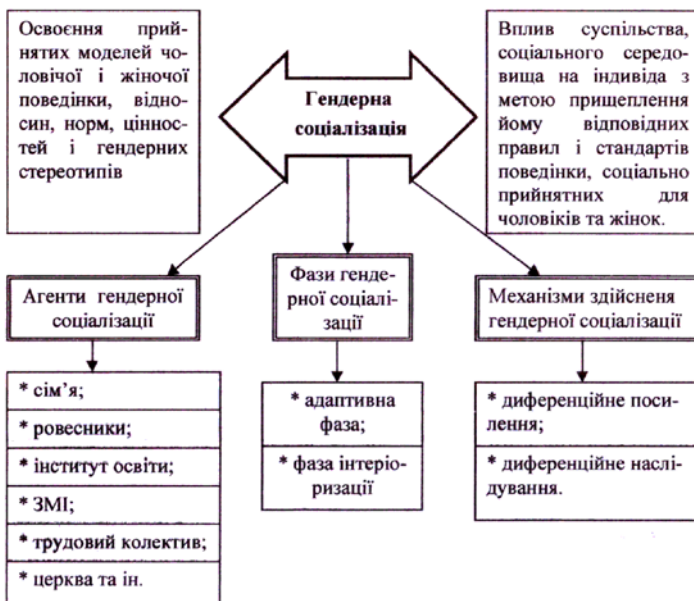
* Друкується без змін за: Соціологія: [підручник] / [за ред. В. М. Пічі]. – Львів: Новий світ-2000, 2005. – С. 218.

<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
Дозвільна	Організація раціонального дозвілля	Задоволення потреб у сумісному проведенні дозвілля, взаємозбагачення дозвільних інтересів
Емоційна	Емоційна стабілізація індивідів та їх психологічна терапія	Одержання індивідами психічного захисту, емоційна підтримка в сім'ї. Задоволення потреб в особистісному щасті і любові
Сексуальна	Сексуальний контроль	Задоволення сексуальних потреб

Додаток Г ГЕНДЕРНА СОЦІОЛОГІЯ*

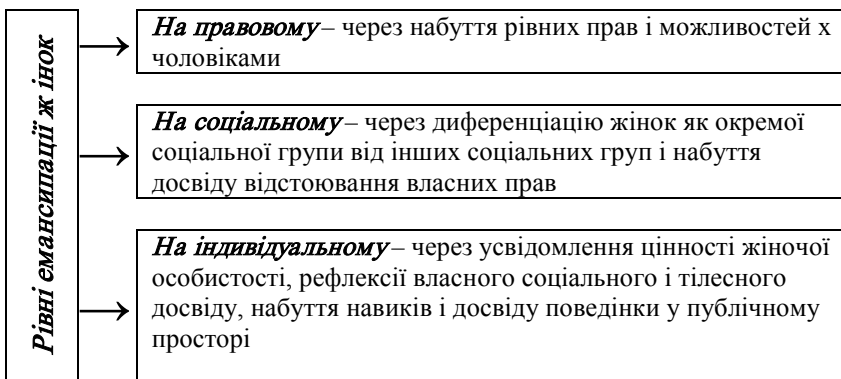

Основні напрями гендерної політики

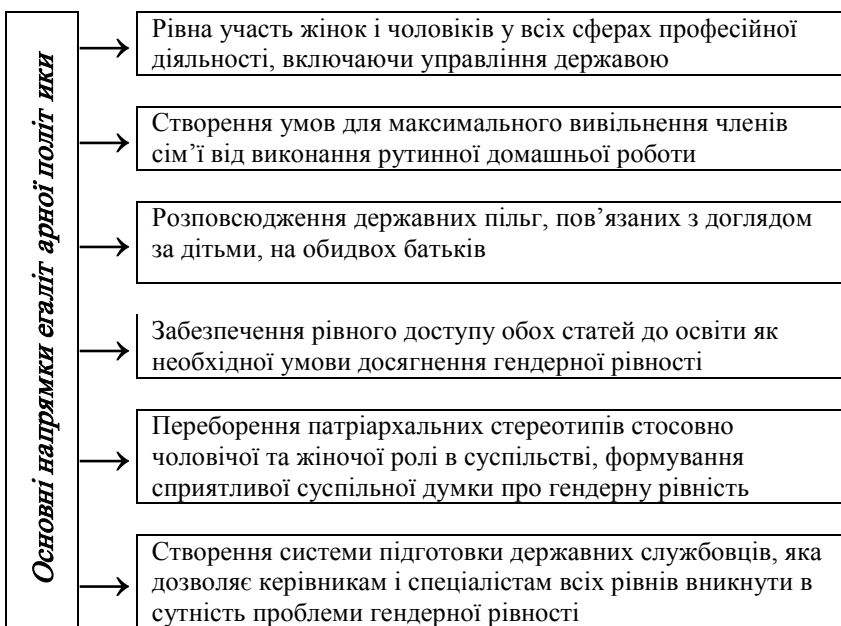

Гендерна соціалізація

* Укладено на основі: Практикум із соціології: [навчальний посібник] / [за ред. В. М. Пічі]. – Львів: Магнолія плюс, 2006. – С. 350–351.

Рівні емансипації ж інок

Основні напрямки егаліт арної політ ики

Додаток Г

ПРИКЛАДИ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ

На алмазному ринку

На ринку алмазів провідне становище належить південноафриканській компанії «Де Бірс». Однак у 1990 році ряд країн, які здійснюють видобування дорогоцінного каміння, зокрема Австралія, Ангола, Конго, відмовились продавати свої сирі алмази за каналами «Де Бірс». Крім того, ситуація загострилася кампанією осуду громадськості торгівлі контрабандною сировиною з зон військових конфліктів та заклик бойкотувати «криваві камені». «Де Бірс» звинувачують у скуповування таких алмазів.

Запитання: Чи є, на Ваш погляд, перспектива вирішення проблеми шляхом переговорів, або у даній ситуації треба віддати перевагу одностороннім діям учасників алмазного ринку? Чому?

Проведення відпустки

Уявіть ситуацію, в якій чоловік та дружина вирішують проблему, де провести відпустку. При тому їхні позиції з цього питання явно розійшлися: чоловік пропонує поїхати до родичів на село, а дружина має бажання провести відпустку за кордоном.

Запитання: Визначте, що може бути спільного в їхніх інтересах? Розробіть можливі варіанти компромісного вирішення проблеми. Які у цій ситуації можуть бути варіанти асиметричного вирішення?

Поїздка у США

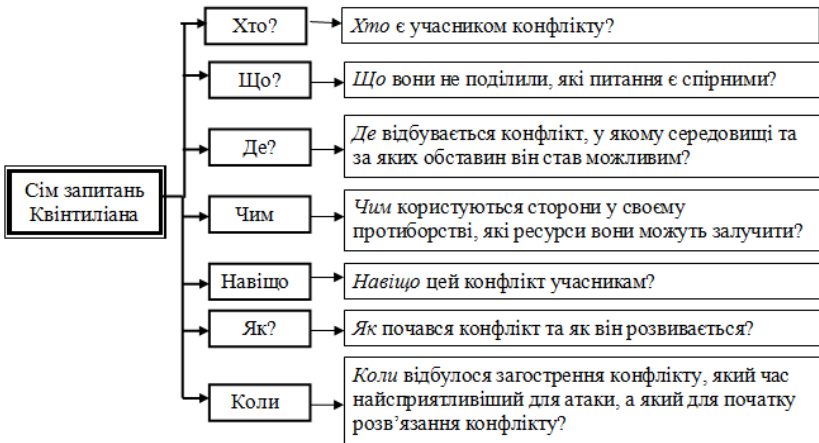
У складі делегації фірми, яка формується для ділової поїздки у США є одне вакантне місце. На нього претендують двоє, при тому кожен з них не має бажання поступатися. Керівник, намагаючись розібратися в ситуації, з'ясовує, що один з учасників конфлікту намагається ввійти до складу делегації тому, що для нього це можливість зайвий раз зустрітися з братом, що проживає у США. Інший же розглядає своє включення до складу делегації як визнання свого професіоналізму, високу оцінку діяльності, знак прихильного ставлення керівництва фірми.

Запитання: Що, з метою вирішення конфлікту, запропонує керівник першому працівникові, а що другому?

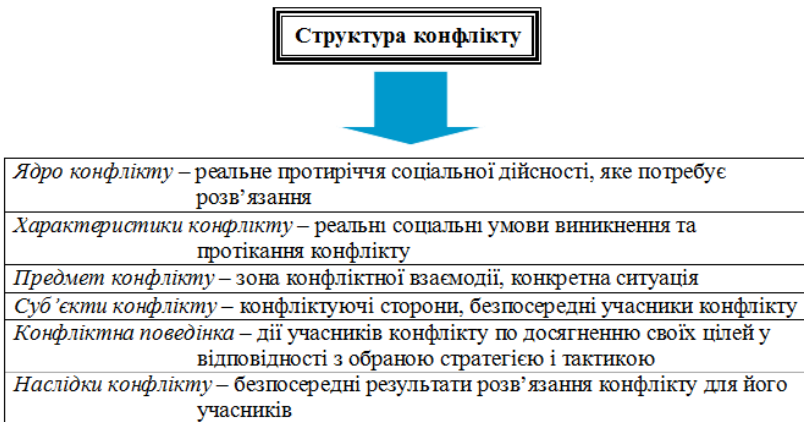
До якого типу можна віднести це рішення? У чому, власне, полягала допомога керівника у вирішенні конфлікту? На яку модель завершення конфлікту орієнтувалися спочатку його учасники?

Додаток Д

ОПОРНІ СХЕМИ ІЗ СОЦІОЛОГІЇ КОНФЛІКТУ*

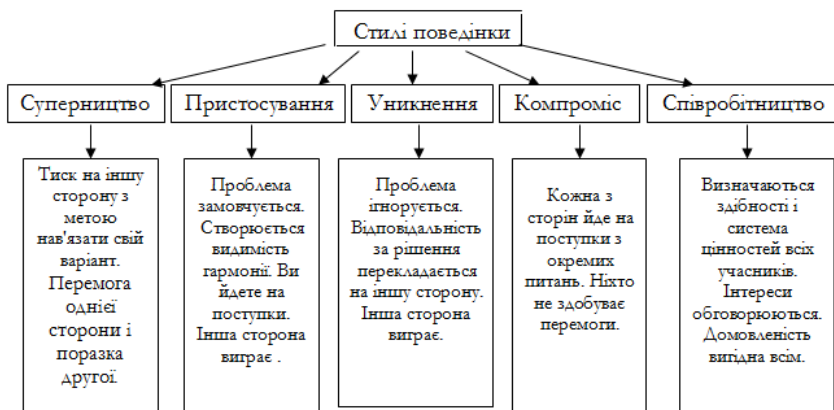
*Підхід до дослідження структури конфлікту Квінтиліана
(І ст. до н.е.)*

Структура конфлікту

---

* Укладено на основі: Практикум із соціології: [навчальний посібник] / [за ред. В. М. Пічі]. – Львів : Магнолія плюс, 2006. – С. 320–347.

Стили поведінки в конфліктній ситуації

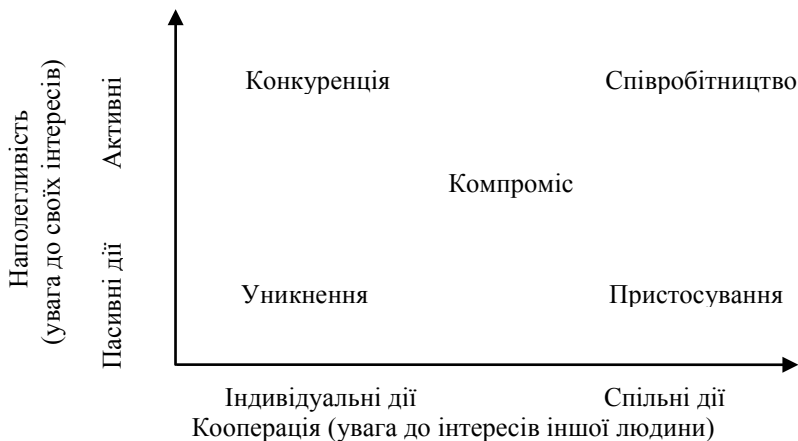

Модель аналізу та розв'язання конфліктної ситуації

СТИЛІ ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ

Щоб описати типи поведінки людей у конфліктних ситуаціях, застосовують двовимірну модель регулювання конфліктів Кеннета У. Томаса та Ральфа Х. Кілменна (1972). Вимірами є: кооперація, пов'язана з увагою людини до інтересів інших людей, залучених у конфлікт; наполегливість, акцент на захисті власних інтересів.

Стилі врегулювання конфліктів (сітка Томаса–Кілменна)

Виділяють такі стилі врегулювання конфліктів.

Суперництво (конкуренція) як прагнення домогтися задоволення своїх інтересів на шкоду іншому. Стиль конкуренції звичайно використовують люди, які мають сильну волю, авторитет, владу, що не дуже зацікавлені в співробітництві з іншою стороною і прагнуть найперше задовольнити власні інтереси. Його використовують, якщо результат конфлікту дуже важливий для людини, і вона робить велику ставку на вирішення проблеми, що виникла. Його рекомендують використовувати тільки в тому випадку, коли у вас немає вибору, ви нічого не втрачаєте, тому що він дає відчуття відчуженості в іншій стороні.

Пристосування, на противагу суперництву, – це приношення в жертву власних інтересів заради інтересів іншої людини. Стиль пристосування означає, що людина діє разом з іншою стороною, але не намагається відстоювати власні інтереси. Цей стиль

рекомендують застосовувати, коли результат справи надзвичайно важливий для іншої сторони і не дуже важливий для вас, або коли ви свідомо жертвуєте своїми інтересами на користь іншого. Основна мета людини – підтримати спокій і стабільність, а не розвивати конфлікт.

Стиль *компромісу* полягає в тому, що сторони прагнуть врегулювати конфлікт шляхом взаємних поступок. Цей стиль звичайно використовують, коли обидві сторони хочуть того самого, але розуміють, що одночасно це неможливо. Такий підхід до вирішення конфлікту використовують, коли обидві сторони мають однаково переконливі аргументи, однакову владу, а також, коли немає часу для вироблення іншого рішення, або ж інші підходи виявилися неефективними.

Уникання – це відсутність прагнення до кооперації і відсутність тенденції до досягнення власних цілей. Стиль уникнення використовують, коли проблема не вельми важлива для людини, вона не хоче відстоювати свої права і співпрацювати з кимось для вироблення рішення. Дуже часто цей стиль застосовують, коли в людини немає часу або вона не хоче витрачати сили на вирішення проблеми. Не варто думати, що цей стиль – втеча від проблеми або ухилення від відповідальності. Іноді відхід або відтермінування є цілком адекватною реакцією на конфліктну ситуацію, тому що за цей час вона може розв'язатися сама собою, або в майбутньому в людини буде більше сил або інформації для її вирішення.

Співробітництво, коли учасники ситуації приходять до альтернативи, що цілком задовольняє інтереси обох сторін. Стиль співробітництва можна використовувати, якщо, відстоюючи власні інтереси, ви хочете врахувати потреби і бажання іншої сторони. Це найважчий стиль, тому що він вимагає великих спільних зусиль. Звичайно його застосовують при виробленні довгострокового взаємовигідного рішення. Такий стиль вимагає наявності багатьох психологічних якостей у людей: уміння пояснювати свої бажання, вислуховувати один одного, а також контролювати свої емоції.

Загалом немає ні «поганих», ні «добрих» моделей вирішення конфліктів. Варто враховувати конкретні обставини та вибирати відповідний стиль або їх комбінацію. Порада: не варто (враховуючи склад свого характеру) постійно надавати перевагу певному стилеві. Це легко і просто для людини, але не завжди ефективно для справи.

РОЗДУМИ Е. ГІДДЕНСА ПРО ПРАЦЮ*

У більшості з нас праця забирає більшу частину життя, ніж будь-яка інша діяльність. Часто ми асоціюємо поняття праці з нудними обов'язками —переліком завдань, котрі ми хотіли б звести до мінімуму або взагалі знехтувати. Можливо, приступивши до читання цього розділу, ви думаєте так само! Якщо до своєї праці так ставиться більшість людей, то чому? Спробуємо знайти відповідь на це питання.

Робота означає щось більше, ніж просто марудні обов'язки, інакше люди, втративши її, не почувалися б такими покинутими та розгубленими. Як би ви почувалися, знаючи, що ніколи не знайдете роботу? У сучасному суспільстві мати роботу означає зберегти самоповагу. Навіть там, де умови праці доволі неприємні, а поставлені завдання нудні, робота виявляється конструктивним елементом психологічного стану та щоденної діяльності людей. Доречно навести кілька характеристик праці.

- **Гроші** Зарплатня є головним ресурсом, від якого залежать люди, задовольняючи свої потреби. Без такого доходу стурбованість про завтрашній день, як правило, зростає.

- **Рівень активності** Робота часто уможлиблює набуття і вдосконалення навичок та вмінь. Навіть рутинна праця створює структуроване середовище, в якому поглинається енергія особи. Без цього можливості вдосконалювати такі вміння та навички може й не бути.

- **Різноманітність.** Праця уможлиблює доступ до середовища, що контрастує з домашнім оточенням. У робочій атмосфері індивіди, виконуючи навіть доволі марудні обов'язки, можуть бути раді діяльності, відмінній від домашньої поденної роботи.

- **Часова структура.** Для людей, зайнятих на регулярній роботі, день переважно організований згідно з ритмом праці. Хоча іноді це може пригнічувати, але все-таки дає відчуття спрямованості в повсякденній діяльності. Непрацюючі особи часто

---

* Гідденс Е. Соціологія / Е. Гідденс [пер. з англ.; наук. ред. перекладу О. Івашенко]. — К., 1999. — С. 364—365.

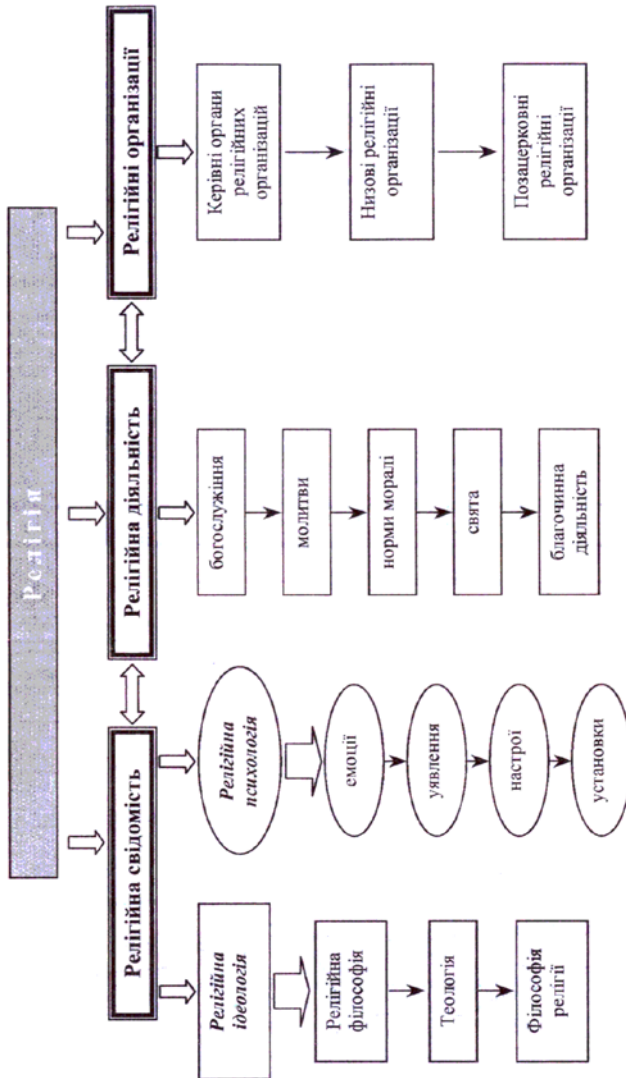
називають своєю головною проблемою нудьгу і поступово втрачають відчуття часу.

- **Соціальні контакти.** Трудове середовище часто породжує дружбу й можливості участі у спільній діяльності з іншими особами. Коло друзів та знайомих, при відриві від робочого оточення, найімовірніше, зменшуватиметься.

- **Персональна ідентичність.** Праця переважно цінується за надання відчуття стабільної соціальної ідентичності. Зокрема, особливо для чоловіків самоповага часто пов'язана з економічним внеском до сімейного бюджету.

На фоні цього довжелезного списку неважко зрозуміти, чому втрата роботи може зашкодити впевненості людей у своїй соціальній значущості.

СОЦІОЛОГІЯ РЕЛІГІЇ*

* Укладено на основі: Практикум із соціології: [навчальний посібник] / [за ред. В. М. Пічі]. – Львів: Магнолія плюс, 2006. – С. 225.

ЕТАПИ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Назва етапу	Завдання етапу	Види робіт
Підготовчий	Розробка програми і робочого плану	Вивчення мети і основних завдань дослідження, предмету та об'єкта, аналіз основних питань, робочих гіпотез, вибірки, методів дослідження, виконавців та термінів виконання
	Підготовка до збору інформації	Розробка документів для збору інформації, пілотажне дослідження
Полевий	Збір інформації	За допомогою методів опитування, спостереження, експерименту та вивчення документів
	Обробка інформації	Перевірка, групування, зведення, обчислення відносних величин, побудова статистичних рядів, складання зведених таблиць тощо
Інтерпретації та узагальнення зібраних даних	Оцінка результатів	Інтерпретація та систематизація даних, формулювання висновків, оформлення звіту дослідження, розробка пропозицій та прогнозних оцінок
Реалізація та використання результатів соціологічного дослідження		

ПРОГРАМА КОНКРЕТНО-СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ*

Програма конкретно-соціологічного дослідження	
Методологічна частина	Методична частина
<ul style="list-style-type: none"> ➤ постановка й уточнення проблеми дослідження; ➤ визначення цілей й завдань дослідження; ➤ визначення об'єкта дослідження; ➤ визначення предмету дослідження; ➤ уточнення (інтерпретація, операціоналізація) основних понять дослідження; ➤ висунення робочих гіпотез дослідження	<ul style="list-style-type: none"> ➤ характеристика вибірки (обґрунтування типу та розрахунок обсягу вибірки); ➤ методика й техніка збору і обробки первинної інформації (опис методів збору і робочих документів дослідження тощо); ➤ опис процесу проведення дослідження (опис етапів дослідження, термінів виконання, характеристика виконавців, форм звітності, характеру фінансування тощо)

---

* Укладено на основі: Практикум із соціології: [навчальний посібник] / [за ред. В. М. Пічі]. – Львів: Магнолія плюс, 2006. – С. 359.

Навчально-методичне видання

Ірина Іванівна Гудзеляк
Любов Іванівна Котик
Ірина Володимирівна Ванда

Соціологія:
навчально-методичний посібник
для самостійної роботи студентів
напрямку підготовки 6.040104 – Географія.

Підписано до друку .2013. Формат 60x84 /16.
Умовн. друк. арк. . Зам.
Наклад 200 прим.

Малий видавничий центр
Лабораторія тематичного картографування
географічного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка
Україна, 79000, Львів, вул. П. Дорошенка, 41.